BOERENNATUUR

Beheerpakketten Agrarisch Natuur- & Landschapsbeheer

Beheerjaar 2023

Uitgave van:

BoerenNatuur

Bemuurde Weerd O.Z. 12
3514 AN Utrecht
T: 030-2769869
E: info@boerennatuur.nl
W: www.boerennatuur.nl

Inhoudsopgave

Colofon 5

Overzicht beheerpakketten ANLb 2023 6

Cumulatie en Grondgebruik 13

Opbouw van de beheerpakketten 15

1 Grasland met rustperiode 16

2 Kuikenvelden 18

3 Plasdras voor weidevogels 20

4 Legselbeheer op grasland 22

5 Kruidenrijk grasland 24

6 Extensief beweid grasland 27

7 Ruige mest 29

8 Hoog waterpeil voor weidevogels 31

9 Poel en klein historisch water 33

10 Natuurvriendelijke oever 36

11 Rietzoom en klein rietperceel 38

12 Duurzaam slootbeheer 40

13 Botanisch grasland 42

14 Stoppelland 45

15 Wintervoedselakker 47

16 Vogelakker 49

17 Bouwland voor hamsters 51

18 Kruidenrijke akker 53

19 Kruidenrijke akkerranden 55

20 Hakhoutbeheer 57

21 Beheer van bomenrijen 59

22 Knip- of scheerheg 61

23 Struweelhaag 63

24 Struweelrand - zoomvegetatie 65

25 Beheer van bomen op landbouwgrond 67
26 Half- en hoogstamboomgaard 69
27 Hakhoutbosje 71
28 Griendje 73
29 Bosje 75
30 Nestgelegenheid Zwarte Stern 77
31 Insectenrijk grasland 79
32 Insectenrijke graslandranden 81
36 Beheer peilscheidingen 83
38 Water bergen 84
39 Bodemverbetering op grasland en bouwland 85
40 Vogelgraan 87
41 Ontwikkeling kruidenrijk grasland 89
42 Legselbeheer op bouwland en uitgesteld zaaien 91
43 Bloemenblok 93
44 Keverbank 95
45 Kievitstrook 97
46 Verbrede bufferstrook 99
47 Infiltratiegreppel in bufferstrook 100
48 Vanggewas na uien en aardappels 101
50 Vogelvriendelijke eiwitgewassen 102
51 Predatierasters 104
54 Hoog waterpeil veenweide 106
55 Beperkt gebruik van onkruidbestrijdingsmiddelen 108
Bijlage 1. GVE tabel 109

Colofon

Dit document is opgesteld voor de uitvoering van het Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLb) en wordt door de agrarische collectieven gebruikt.

De eigenaar van de tekst is BoerenNatuur

Redactie en contact: Willemien Geertsema – wgeertsema@boerennatuur.nl

Bij citeren van dit document als bron vermelden Overzicht Beheerpakketten Agrarisch Natuur & Landschapsbeheer, versie 2023

Overzicht beheerpakketten ANLb 2023

	Pakketnaam		Pakketvariant
1	Grasland met rustperiode	a	van 1 april tot 1 juni
		b	van 1 april tot 8 juni
		c	van 1 april tot 15 juni
		d	van 1 april tot 22 juni
		e	van 1 april tot 1 juli
		f	van 1 april tot 8 juli
		g	van 1 april tot 15 juli
		h	van 1 april tot 22 juli
		i	van 1 april tot 1 augustus
		j	van 1 april tot 8 augustus
		k	van 1 april tot 15 augustus
		n	van 1 april tot 1 september
		q	voorweiden tot 1 mei, daarna rust tot 1 juni
		s	voorweiden tot 1 mei, daarna rust tot 8 juni
		l	voorweiden tot 1 mei, daarna rust tot 15 juni
		r	voorweiden tot 8 mei, daarna rust tot 8 juni
		t	voorweiden tot 8 mei, daarna rust tot 15 juni
		m	voorweiden tot 8 mei, daarna rust tot 22 juni
		u	voorweiden tot 15 mei, daarna rust tot 15 juni
		v	rust van 15 maart tot 15 mei
		w	rust van 15 maart tot 22 mei
		x	rust van 15 maart tot 1 juni
2	Kuikenvelden	a	met twee weken rust tussen 1 mei en 1 augustus
		b	met drie weken rust tussen 1 mei en 1 augustus
		c	met vier weken rust tussen 1 mei en 1 augustus
		d	met vijf weken rust tussen 1 mei en 1 augustus
		e	Met zes weken rust tussen 1 mei en 1 augustus

3	Plasdras voor weidevogels	a	van 15 februari tot 15 april
		b	van 15 februari tot 15 mei
		c	van 15 februari tot 15 juni
		d	van 15 februari tot 1 augustus
		n	van 1 maart tot 1 juni
		o	van 1 maart tot 15 juni
		p	van 1 maart tot 1 juli
		i	in de periode van 1 mei tot 1 augustus, tenminste 3 weken
		j	in de periode van 1 mei tot 1 augustus, tenminste 4 weken
		k	in de periode van 1 mei tot 1 augustus, tenminste 6 weken
		l	in de periode van 1 mei tot 1 augustus, tenminste 8 weken
		m	in de periode van 1 november tot 31 januari, tenminste 2 weken
4	Legselbeheer op grasland	a	legselbeheer op grasland
		d	plus 2 weken rust in de periode van 1 mei tot 1 augustus
		e	plus 3 weken rust in de periode van 1 mei tot 1 augustus
		f	plus 4 weken rust in de periode van 1 mei tot 1 augustus
		g	plus 5 weken rust in de periode van 1 mei tot 1 augustus
		h	plus 6 weken rust in de periode van 1 mei tot 1 augustus
5	Kruidenrijk grasland	a	rust 1 april tot 15 juni, 4 indicatorsoorten
		b	rust 1 april tot 22 juni, 4 indicatorsoorten
		c	rust 1 april tot 1 juli, 4 indicatorsoorten
		d	rust 1 april tot 8 juli, 4 indicatorsoorten
		e	rust 1 april tot 15 juli, 4 indicatorsoorten
		f	rust 1 april tot 22 juli, 4 indicatorsoorten
		g	rust 1 april tot 1 augustus, 4 indicatorsoorten
		j	rust 1 april tot 15 september, 4 indicatorsoorten
		l	rust 1 april tot 15 juni, 8 indicatorsoorten

		h	rand, 4 indicatorsoorten
		i	rand, 8 indicatorsoorten
6	Extensief beweid grasland	a	beweiding verplicht van 1 mei tot 15 juni, minimaal 1 en maximaal 1,5 GVE/ha.
		b	beweiding verplicht van 1 mei tot 15 oktober, minimaal 0,15 en maximaal 0,5 GVE/ha
		c	beweiding verplicht van 1 mei tot 15 juni, minimaal 1 GVE/ha en maximaal 3 GVE/ ha
		d	beweiding verplicht van 1 mei tot 1 juli, minimaal 1 en maximaal 1,5 GVE/ha
		e	beweiding verplicht van 15 mei tot 1 juli, minimaal 1 en maximaal 1,5 GVE/ha
7	Ruige mest	a	ruige mest
8	Hoog waterpeil voor weidevogels	a	het (oppervlakte-)waterpeil naast de beheereenheid wordt met minimaal 20 cm verhoogd t.o.v. het omringend waterpeil, van 15 februari tot 15 juni.
		b	het (oppervlakte-)waterpeil naast de beheereenheid wordt met minimaal 30 cm verhoogd t.o.v. het omringend waterpeil, van 15 februari tot 15 juni.
		c	het (oppervlakte-)waterpeil naast de beheereenheid wordt met minimaal 40 cm verhoogd t.o.v. het omringend waterpeil, van 15 februari tot 15 juni.
		d	het (oppervlakte-)waterpeil naast de beheereenheid wordt met minimaal 20 cm verhoogd t.o.v. het omringend waterpeil, van 15 maart tot 15 juni.
		e	het (oppervlakte-)waterpeil naast de beheereenheid wordt met minimaal 30 cm verhoogd t.o.v. het omringend waterpeil, van 15 maart tot 15 juni.
		f	het (oppervlakte-)waterpeil naast de beheereenheid wordt met minimaal 40 cm verhoogd t.o.v. het omringend waterpeil, van 15 maart tot 15 juni
9	Poel en klein historisch water	a	kleine poel met jaarlijks beheer en groot onderhoud
		b	grote poel met jaarlijks beheer en groot onderhoud
		c	kleine poel met jaarlijks beheer
		d	grote poel met jaarlijks beheer
10	Natuurvriendelijke oever	a	natuurvriendelijke oever

		b	met schapenbegrazing
11	Rietzoom en klein rietper-ceel	a	smalle rietzoom
		b	brede rietzoom en klein rietperceel
12	Duurzaam slootbeheer	a	baggeren met de baggerpomp
		b	ecologisch slootschonen
		c	ecologisch slootschonen voor krabbenscheervegetaties
		d	ecologisch slootschonen (tot maximaal 100%, niet in leef-gebied dooradering)
13	Botanisch grasland	a	botanisch weiland (4 indicatorsoorten)
		b	botanisch hooiland (4 indicatorsoorten)
		c	botanisch waardevolle weiderand (4 indicatorsoorten)
		d	botanisch waardevolle hooilandrand (4 indicatorsoorten)
		e	botanisch waardevol hooiland met rustperiode 15 juni tot 20 juli (4 indicatorsoorten)
		f	botanisch waardevol hooiland met rustperiode 15 juni tot 3 augustus (4 indicatorsoorten)
		g	botanisch waardevol hooiland met rustperiode 15 juni tot 17 augustus (4 indicatorsoorten)
		h	botanisch hooiland extra divers (8 indicatorsoorten)
14	Stoppelland	a	graanstoppel tot 15 maart
		c	gewasresten en gewasstoppels
		d	graanstoppel tot 1 februari
		e	verlengde graanstoppel
15	Wintervoedselakker	a	1 juni tot 1 maart
		b	1 oktober tot 15 maart
		c	1 oktober tot 1 augustus
		d	met vanggewas 1 oktober tot 1 februari
16	Vogelakker	a	meerjarig
		b	meerjarig – laatste jaar
17	Bouwland voor hamsters	a	zonder oogst: combinatie van graan, luzerne en eventu-eel bladrammenas

		b	graanperceel/opvangstrook voor hamsters zonder oogst: perceel of strook met alleen graan
		c	regulier bouwland met hamstervriendelijke oogst: graan of luzerne
		d	kruidenrijk graanperceel/opvangstrook voor hamsters met oogsten graan
18	Kruidenrijke akker	a	graan
		f	anders dan graan
19	Kruidenrijke akkerrand	a	kruidenrijke akkerrand
		b	op bufferstrook
20	Hakhoutbeheer	a	jaarlijks beheer
		b	jaarlijks beheer plus tussenkap
		c	jaarlijks beheer plus eindkap
21	Beheer van bomenrijen	a	beheer van bomenrijen
22	Knip- en scheerheg	a	jaarlijks knippen/scheren
		b	eenmaal per 2/3 jaar knippen/scheren
23	Struweelhaag	a	jaarlijks beheer met groot onderhoud in de contractperiode (cyclus 5-7 jaar)
		b	jaarlijks beheer met groot onderhoud in de contractperiode (cyclus > 12 jaar)
		c	jaarlijks beheer
24	Struweelrand-zoomvegetatie	a	struweelrand-zoomvegetatie
25	Beheer van bomen op landbouwgrond	a	beheer van bomen op landbouwgrond
26	Half- en hoogstamboomgaard	a	half- en hoogstamboomgaard
27	Hakhoutbosje	a	jaarlijks beheer en groot onderhoud droog hakhoutbosje
		b	jaarlijks beheer en groot onderhoud vochtig en nat hakhoutbosje
		c	jaarlijks beheer
28	Griendje	a	griendje
29	Bosje	a	jaarlijks beheer plus periodiek onderhoud in de contractperiode

		b	jaarlijks beheer
30	Nestgelegenheid Zwarte Stern	a	en opgroeigelegenheid
		b	nestgelegenheid
31	Insectenrijk grasland	a	basis
		b	plus
32	Insectenrijke graslandrand	a	insectenrijke graslandrand
36	Beheer peilscheidingen	a	peilgestuurde drainage
		b	conserveringsstuw
38	Water bergen	a	op grasland
39	Bodemverbetering op grasland en bouwland	a	grasland met ruige stalmest
		b	bouwland met vaste mest of bodemverbeteraars
		c	bouwland met gewasresten, incl stro & groenbemesters en onderwerken
		d	grasland met overige vaste mest of bodemverbeteraars
40	Vogelgraan	a	vogelgraan met stoppel
		b	vogelgraan
41	Ontwikkeling kruidenrijk grasland	a	verschralen voedselrijk grasland
		b	doorbreken Witboldominantie
		c	verschralen voedselrijk grasland plus aansluitend kuikenveld
		d	doorbreken witboldominantie plus aansluitend kuikenveld
42	Legselbeheer op bouwland en uitgesteld zaaien	a	legselbeheer op bouwland
		b	met rustperiode van 15 maart tot 15 mei
		c	met rustperiode van 15 maart tot 22 mei
		d	met rustperiode van 15 maart tot 1 juni
43	Bloemenblok	a	bloemenblok
44	Keverbank	a	keverbank
45	Kievitrand	a	kievitrand
46	Verbrede bufferstrook	a	verbrede bufferstrook
47	Bufferstrook met infiltratiegreppel	a	bufferstrook met infiltratiegreppel

48	Vanggewas na uien en aardappels	a	vanggewas
50	Vogelvriendelijke eiwitgewassen	a	luzerne met aangepast maairegime (broedhabitat): 7 weken rust in periode 1 juni - 31 augustus
		b	luzerne met aangepast maairegime (broed- en ruihabitat): 10 weken rust in peridoe 1 juni - 31 augustus
		c	vroeg
		d	laat
51	Predatierasters	a	tegen grondpredatoren
54	Hoogwaterpeil veenweide	a	30 cm boven zomerpeil
		b	40 cm boven zomerpeil
55	Beperkte onkruidbestrijding	a	op grasland
		b	op bouwland

Cumulatie en Grondgebruik

ANLb-pakketten kunnen in een aantal gevallen onderling cumuleren, omdat ze elkaar kunnen versterken in het creëren van habitatkwaliteit of klimaat- en waterdoelen. Cumulatie is aan regels gebonden:

1. Cumulatie kan alleen als er voor verschillende activiteiten wordt vergoed
2. Cumulatie kan alleen binnen één leefgebied en beheerfunctie (per beheereenheid dus). In de meeste gevallen kan er niet gecumuleerd worden vanwege ontoelaatbare staatssteun.
3. In deze cumulatietabel is geen rekening gehouden met de mogelijkheden van beheerpakketten in leefgebieden en categorieën (zie overzicht pakketmogelijkheden per beheerfunctie en leefgebied op intranet). Dit kan tot gevolg hebben dat niet alle cumulatie mogelijkheden in een leefgebied of categorie kan.

In onderstaande tabel wordt in de tweede kolom aangegeven welke cumulatiemogelijkheden er zijn. In de derde kolom wordt aangegeven op welk terreintype het pakket toegepast kan worden.

Pakket	**Cumulatiemogelijkheden**	**Grondgebruik**
1 Grasland met rustperiode	7, 8, 39d, 54, 55a	Grasland
2 Kuikenvelden	8, 39d, 54, 55a	Grasland
3 Plasdras voor weidevogels		Grasland
4 Legselbeheer op grasland	7, 8, 39d, 54, 55a	Grasland
5 Kruidenrijk grasland	7, 8, 54	Grasland
6 Extensief beweid grasland	7, 8, 39d, 54	Grasland
7 Ruige mest	VERPLICHT! 1, 4, 5, 6, 8, 54, 55a	Grasland
8 Hoog waterpeil voor weidevogels	1, 2, 4, 5, 6, 7, 10, 13, 30, 31, 32, 39d, 41	Grasland
9 Poel en klein historisch water		Landschap
10 Natuurvriendelijke oever	8, 54	Landschap
11 Rietzoom en klein rietperceel		Landschap
12a Baggeren	12b, 12c, 12d,	Landschap
12b-d Ecologisch slootschonen	12a,	Landschap
13 Botanisch grasland	8, 54	Grasland
14 Stoppelland	39b, 39c, 55b	Bouwland
15 Wintervoedselakker	39b, 39c, 55b	Bouwland
16 Vogelakker	39b, 39c, 55b	Bouwland
17 Bouwland voor hamsters	39b, 39c, 55b	Bouwland
18 Kruidenrijke akker	39b, 39c, 55b	Bouwland
19a Kruidenrijke akkerrand	39b, 39c, 55b	Bouwland
19b Kruidenrijke akkerbufferstrook		Bouwland
20 Hakhoutbeheer		Landschap
21 Beheer van bomenrijen	Kan vanwege intekenwijze met alle pakketten cumuleren, zie opmerkingen hieronder	Landschap
22 Knip- of scheerheg		Landschap
23 Struweelhaag		Landschap
24 Struweelrand - zoomvegetatie		Landschap
25 Bomen op landbouwgrond	Kan vanwege intekenwijze met alle pakketten cumuleren, zie opmerkingen hieronder	Landschap
26 Half- en hoogstamboomgaard		Landschap
27 Hakhoutbosje		Landschap
28 Griendje		Landschap

29 Bosje		Landschap
30 Nestgelegenheid zwarte stern	8	Grasland
31 Insectenrijk grasland	8	Grasland
32 Insectenrijke graslandrand	8	Grasland
36 Beheer peilscheidingen		Landschap
38 Water bergen		Grasland
39a Bodemverbetering grasland (ruige mest)	55a	Grasland
39b-c Bodemverbetering bouwland	14, 15, 16, 17, 18, 19a, 40, 42, 48, 50, 55b	Bouwland
39d Bodemverbetering grasland	1, 2, 4, 6, 8, 54, 55a	Grasland
40 Vogelgraan	39b, 39c, 55b	Bouwland
41 Ontwikkeling kruidenrijk grasland	8	Grasland
42 Legselbeheer op bouwland	39b, 39c, 55b	Bouwland
43 Bloemenblok	55b	Bouwland
44 Keverbank	54	Bouwland
45 Kievitstrook	55b	Bouwland
46 Verbrede bufferstrook	47	Bouwland
47 Infiltratiegreppel in bufferstrook	46, 55b	Bouwland, Grasland
48 Vanggewas na ui en aardappel	39b, 39c, 55b	Bouwland
50 Vogelvriendelijke eiwitgewassen	39b, 39c, 55b	Bouwland
51 Predatierasters	Kan vanwege intekenregels met alle pakketten cumuleren, zie opmerkingen hieronder	nvt
54 Hoog waterpeil veenweide	1, 2, 4, 5, 6, 7, 10, 13, 39d, 41, 55a	Grasland
55a Beperkt herbicidengebruik grasland	1, 2, 4, 7, 39a, 39d, 54	Grasland
55b Beperkt herbicidengebruik bouwland	14, 15, 16, 17, 18, 19a, 39b, 39c, 40, 42, 43, 45, 47, 48, 50	Bouwland

Er zijn drie dingen om extra op te letten:

- **Pakket 7** (Ruige mest) kan niet zonder cumulatie worden afgesloten.
- **Pakket 21** (Beheer van bomenrijen) en **Pakket 25** (Beheer van bomen op landbouwgrond) kunnen in SCAN-ICT cumuleren met alle andere pakketten vanwege de manier van intekenen. De pakketten kunnen ook zonder cumulatie worden ingezet.
- **Pakket 51** (Predatierasters) kan in SCAN-ICT cumuleren met alle pakketten vanwege de manier van intekenen. Het pakket kan ook zonder cumulatie worden ingezet. Het is aan het collectief om te kiezen waar dit relevant is.

Opbouw van de beheerpakketten

De pakketten zijn opgebouwd uit de volgende onderdelen (nieuwe indeling voor 2023)

1. Introductie met doel van beheerpakket
2. Beschrijving van het beheer
   Opgesplitst in beheereisen (o.b.v. beheeractiviteiten uit de koppeltabel), aanvullende beheervoorschriften en adviezen.
3. Pakketvarianten
4. Meldingen

1 Grasland met rustperiode

Introductie
Dit pakket biedt rust aan broedende vogels en opgroeigelegenheid aan kuikens. Een rustperiode is vooral voor weidevogels van belang, maar het beheer biedt ook schuil- en foerageergelegenheid voor insecten en kleine zoogdieren.

Voorweiden is toegestaan. Zeker bij productieve graslanden met weinig nesten is dit zinvol: het voorkomt een te zwaar gewas aan het eind van de rustperiode waarin kuikens zich moeilijk kunnen bewegen. Het voorweiden kan tot begin mei, zodat de vogels daarna rust hebben.

Combineren met hoog waterpeil is een waardevolle optie voor grasland met rustperiode. Hoog waterpeil remt de grasgroei, waardoor de grasmat geschikt is voor weidevogelkuikens. Daarnaast zitten wormen en andere bodemdieren ondieper in de bodem waardoor ze beter beschikbaar zijn voor weidevogels.

Om te voorkomen dat het gras te zwaar wordt, wordt afgeraden om voor de rustperiode te bemesten. Dat voorkomt dat het gras aan het eind van de rustperiode gaat liggen en vervilt. Dat geldt zeker voor bemesting met kunstmest en drijfmest, waaruit de voedingsstoffen snel beschikbaar komen.

Voor kieviten zijn een aantal pakketten met een vroegere rustperiode geschikt (vanaf 15 maart), de rustperiode loopt voor kieviten ook eerder af, uiteraard alleen als er geen opgroeiende kuikens, ook niet van andere soorten, aanwezig zijn.

Weidevogellandschap (https://nl.wikipedia.org/wiki/Weidevogel)

Beheer

Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Er worden in de rustperiode van datum x tot datum y geen landbouwkundige bewerkingen uitgevoerd [1].
- *Pakket l, m en q t/m u*: Voorweiden en daarna rust: Het grasland wordt vanaf 1 maart en vóór de rustperiode niet gemaaid [3].

Aanvullende beheervoorschriften

- In de rustperiode vinden geen bewerkingen plaats, ook geen beweiding.
- Het te voet betreden van het perceel moet zoveel mogelijk worden beperkt. Uitzonderingen kunnen worden gemaakt voor maatregelen in het kader van het ANLb zelf, maar ook deze moeten zoveel mogelijk worden vermeden.
- Grasland met een rustperiode in de vorm van randen is toegestaan in kleinschalige gebieden en in gebieden die gericht zijn op waterdoelen (droge respectievelijk natte dooradering, of waterkwaliteitsdoelen). Deze randen moeten minimaal 6 meter breed zijn.
- Pakketten met vroegere rustperiode zijn vooral voor kieviten geschikt, bij andere soorten wordt een langere rust aangehouden.

Adviezen

- Het advies is om de voorjaarsbemesting achterwege te laten en na de rustperiode te bemesten. Dit voorkomt een veel te zware snede na de rustperiode. Weidevogelkuikens kunnen zich moeilijk voortbewegen door een zwaar gewas.
- Dit pakket kan worden gecombineerd met Ruige mest en met Hoog waterpeil.

Pakketvarianten

1a	rust van 1 april tot[1] 1 juni
1b	rust van 1 april tot 8 juni
1c	rust van 1 april tot 15 juni
1d	rust van 1 april tot 22 juni
1e	rust van 1 april tot 1 juli
1f	rust van 1 april tot 8 juli
1g	rust van 1 april tot 15 juli
1h	rust van 1 april tot 22 juli
1i	rust van 1 april tot 1 augustus
1j	rust van 1 april tot 8 augustus
1k	rust van 1 april tot 15 augustus
1l	voorweiden tot 1 mei, daarna rust tot 15 juni
1m	voorweiden tot 8 mei, daarna rust tot 22 juni
1n	rust van 1 april tot 1 september
1q	voorweiden tot 1 mei, daarna rust tot 1 juni
1r	voorweiden tot 8 mei, daarna rust tot 8 juni
1s	voorweiden tot 1 mei, daarna rust tot 8 juni
1t	voorweiden tot 8 mei, daarna rust tot 15 juni
1u	voorweiden tot 15 mei, daarna rust tot 15 juni
1v	rust van 15 maart tot 15 mei
1w	rust van 15 maart tot 22 mei
1x	rust van 15 maart tot 1 juni

[1] De einddatum ('tot'-datum) valt buiten de beheereis. Dat geldt voor alle pakketten in dit overzicht

2 Kuikenvelden

Introductie
Kuikenvelden bieden opgroeiende kuikens van weidevogels de ruimte om op te groeien, omdat een deel van het perceel waar ze zitten niet wordt gemaaid, terwijl de rest al wel wordt gemaaid. Het zijn vaak stroken of blokken in een grasland waar het grasland lang genoeg is om schuilgelegenheid en voedsel voor kuikens te bieden.

De vergoeding voor dit last-minute beheer met uitgesteld maaien begint te lopen vanaf 16 mei. Kuikenvelden worden bij voorkeur beheerd als vervolg op legselbeheer op grasland, registreer ze dan onder pakket 4 – Legselbeheer.

Kuikenveld: strook niet gemaaid gras (foto https://www.collectiefnoordwestoverijssel.nl/last-minute-beheer-afsluiten/)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Er worden in de rustperiode van datum x tot datum y geen landbouwkundige bewerkingen uitgevoerd [1] (zie pakketvarianten).

Aanvullende beheervoorschriften

- In de rustperiode vindt er in het kuikenland geen bewerking plaats en is er ook geen beweiding.
- Kuikenvelden in de vorm van stroken zijn ten minste 6 meter breed.
- Kuikenvelden mogen niet voor 1 juni worden gemaaid, dus ook niet voorafgaand aan de rustperiode voor een kuikenveld.

Pakketvarianten
De rustperiode valt in de periode van 1 mei tot 1 augustus en heeft een duur van tenminste:

2a 2 weken
2b 3 weken
2c 4 weken
2d 5 weken
2e 6 weken

Meldingen
Dit pakket moet minimaal 7 kalenderdagen vóór de ingangsdatum gemeld worden bij RVO.nl.

3 Plasdras voor weidevogels

Introductie
Plasdras is een aantrekkelijk biotoop voor weidevogels om te rusten en te foerageren. Wormen en emelten komen bij een hoge grondwaterstand dichter naar het maaiveld en zijn daardoor beter bereikbaar voor weidevogels. Plasdrassen kunnen als greppel-plasdras worden ingezet. Greppel-plasdras is een kleinschalige variant van plasdras en wordt ingezet langs slootjes en greppels die van oudsher op het perceel aanwezig zijn. De greppel-plasdras is ook mogelijk via dit beheerpakket.

Niet het diepe water, maar juist het 'drassige' deel van een plasdras is het meest waardevol voor weidevogels. Praktisch vertaald hoeft u op een goed plasdrasperceel niet noodzakelijkerwijs laarzen aan om droge voeten te houden, maar heeft u wel per definitie natte sokken als u er op schoenen doorheen zou lopen. De oppervlakte voor dit pakket is het deel dat in de beheerperiode continu drassig is.

Het is noodzakelijk dat grenzend aan het plas-drasperceel ook kruidenrijk grasland aanwezig is, of grasland met een rustperiode. Dit voorkomt het ontstaan van een 'ecologische val' waarbij de plasdrassen weidevogels uit de omgeving aantrekken, maar waar de nesten vervolgens niet uit kunnen komen of de kuikens niet groot worden, door gebrek aan voedsel (kruidenrijk grasland) of schuilmogelijkheden (rustperiode) in de directe omgeving. In plaats van een verbetering van de biodiversiteit, zorgt het beheer dan onbedoeld voor een achteruitgang.

Het pakket met startdatum 15 februari heeft als voordeel dat de plasdras aanwezig is bij de start van het weidevogelseizoen, het pakket met startdatum 1 maart biedt een langere tijd voor de ontwikkeling van de bodemfauna. De plasdrassen in de periode mei-augustus hebben een functie als opvethabitat voor de vogels. De plasdras in november-december is bedoeld voor overwinterende soorten zoals de Kleine zwaan.

Plas dras in Krimpenerwaard (foto https://www.hetkontakt.nl/regio/krimpenerwaard/191048/steeds-meer-plasdraspompen-in-krimpenerwaard)

Beheer

Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Het land is geïnundeerd (volledig drassig). De inundatieperiode loopt van datum x tot datum y [4] (zie pakketvarianten).

Aanvullende beheervoorschriften

- Plasdrassen kunnen op een heel perceel of deel van het perceel liggen. Plasdras zetten van het land rondom greppels of langs slootkanten is ook mogelijk.
- De plasdras wordt gecreëerd met pompen, dammetjes, afsluiten greppels of andere maatregelen.
- Het plasdraspakket heeft betrekking op het drassige deel van een perceel. Dat deel moet in zijn geheel drassig zijn.
- Om plasdras tot productieve (landbouw)grond te laten behoren is minstens één keer per jaar een maaibeurt nodig. Eventueel kan het helpen om de kale, slikkige grond in te zaaien.
- Om de plasdras niet te omgeven met een te zwaar gewas, moet het hele perceel vooraf niet worden bemest, gesleept of gebloot.
- *Pakket i t/m m:* In de periode tussen 1 mei en 1 augustus wordt een plasdrasperiode gerealiseerd van ten minste a weken (zie beschreven onder pakketten).
- *Pakket i t/m m:* Bij het afsluiten van het pakket wordt de begindatum van de inundatie in de overeenkomst tussen deelnemer en collectief duidelijk vermeld.

Adviezen

- Om te voorkomen dat de plasdras een ecologische val wordt, is het belangrijk om rondom de plasdras rust en dekking aanwezig is, bij voorkeur met kruidenrijk grasland of eventueel grasland met uitgestelde maaidatum, maar dat gewas moet niet te zwaar worden.
- Om te voorkomen dat de plasdras omgeven wordt door een te zwaar gewas, is het advies om ook na afloop terughoudend te zijn met bemesting en het perceel kort de winter in te laten gaan.
- Dit pakket kan gecombineerd worden met een predatieraster, daarbij wordt het raster rondom meerdere percelen met weidevogelbeheer geplaatst.

Pakketvarianten

3a	Plasdras 15 februari tot 15 april
3b	Plasdras 15 februari tot 15 mei
3c	Plasdras 15 februari tot 15 juni
3d	Plasdras 15 februari tot 1 augustus
3i	Plasdras in de periode van 1 mei tot 1 augustus, tenminste 3 weken
3j	Plasdras in de periode van 1 mei tot 1 augustus, tenminste 4 weken
3k	Plasdras in de periode van 1 mei tot 1 augustus, tenminste 6 weken
3l	Plasdras in de periode van 1 mei tot 1 augustus, tenminste 8 weken
3m	Plasdras in de periode van 1 november tot 31 januari, tenminste 2 weken
3n	Plasdras 1 maart tot 1 juni
3o	Plasdras 1 maart tot 15 juni
3p	Plasdras 1 maart tot 1 juli

Meldingen

Pakket i -m: Minimaal 7 kalenderdagen vóór de ingangsdatum melden bij RVO.nl.

4 Legselbeheer op grasland

Introductie
Dit pakket helpt boeren bij de bescherming van nesten en kuikens op grasland. Doordat bekend is waar nesten en kuikens aanwezig zijn, kunnen werkzaamheden daarop worden afgestemd. Hiervoor is het contact met veldmedewerkers en vrijwilligers is erg belangrijk. Zij brengen de nesten in en kuikens in kaart. Nesten worden geregistreerd, het liefst digitaal. Monitoring vindt idealiter zoveel mogelijk vanaf de rand van het perceel plaats. In overleg met het collectief wordt besproken óf en wanneer het perceel wordt gemaaid of beweid.

Bij aanwezigheid van nesten op grasland worden nestbeschermers geplaatst bij beweiding en bij maaien wordt een deel van het perceel niet gemaaid, zodat de kuikens daar veilig kunnen opgroeien. Op dit deel kan legselbeheer plus aansluitend een periode van rust worden afgesloten.

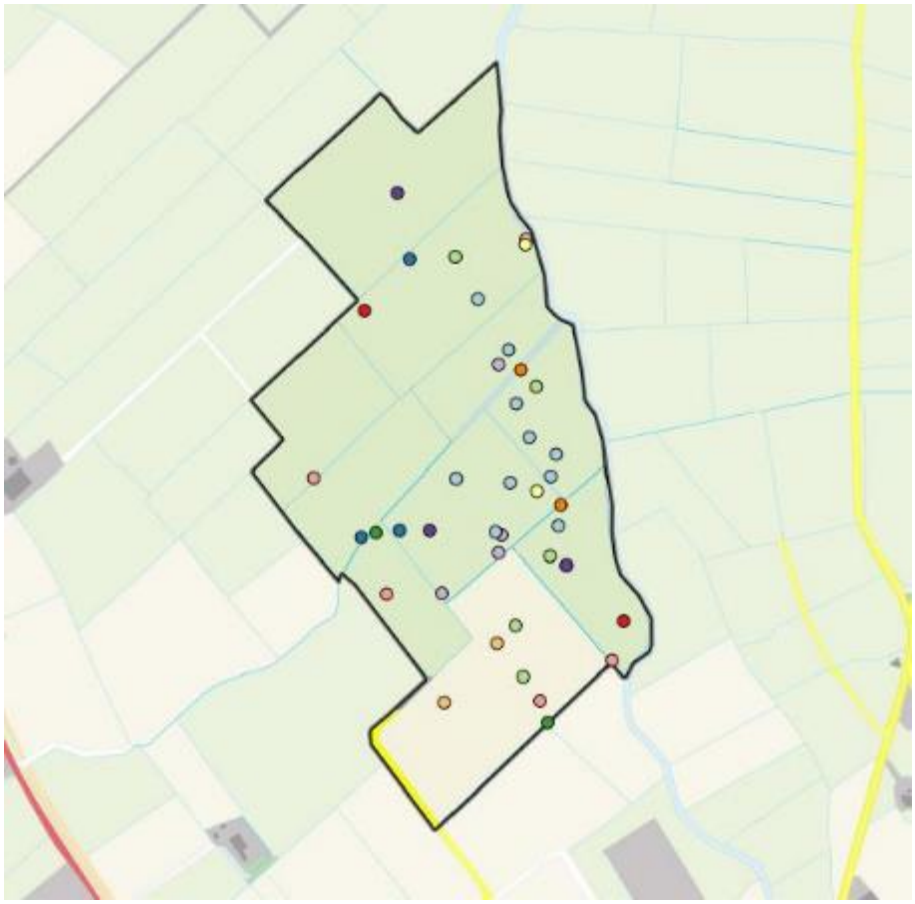

Kaart met territoria van vogeltelling (fragment) (Bron https://www.waadrane.frl/nieuws/cursus-broedvogels-tellen-succesvol-afgerond/)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Er wordt aantoonbaar gezocht naar nesten. Gevonden nesten zijn geregistreerd (bijvoorbeeld op stalkaart of via geo-informatie). Voor specifieke soorten kan nestgelegenheid worden geplaatst [5].
- *Pakket a:* Gevonden nesten en/of kuikens worden beschermd en gevrijwaard van alle landbouwkundige bewerkingen, tenminste via enclaves van minimaal 50 m^2 of via het plaatsen van nestbeschermers [5].

- *Pakket d-h:* Kuikenvelden na legselbeheer: Gevonden nesten en/of kuikens worden beschermd en gevrijwaard van alle landbouwkundige bewerkingen op een deel van het perceel (tenminste via enclaves van minimaal 50 m^2) via een rustperiode van datum x tot y waarbij de vrijwaring tenminste 14 kalenderdagen duurt [5] (zie pakketvarianten).

Aanvullende beheervoorschriften

- Nesten moeten worden geregistreerd en je moet ook aan kunnen tonen dat er naar nesten gezocht is, ook als er geen nesten zijn. Het liefst zien we dat nesten digitaal worden geregistreerd, bijvoorbeeld in de Boerenlandvogelmonitor, BFVW, Avimap, met een registratie die up to date is. Eventueel registeren via stalkaarten. Via deze registratiemiddelen wordt bijgehouden dat er gezocht is.
- *Pakket a*: De beheereenheid wordt tijdens het broedseizoen één of meerdere malen gecontroleerd op aanwezige legsels. Monitoring van nesten en kuikens zoveel mogelijk zonder betreding van het veld uitvoeren (bijvoorbeeld vanaf de rand van het perceel of met drones).
- *Pakket a:* Een nestenclave heeft een doorsnede van minimaal 8 meter (straal van minimaal 4 m), wanneer de enclave de vorm van een cirkel heeft.
- De pakketten met kuikenvelden *(d t/m h*) volgen op pakket a. Dus dit pakket start met pakketvariant 4a, waar nodig wordt het deel met de kuikenvelden omgezet naar *4d t/m 4h*.
- *Pakket d t/m h*: In de rustperiode zijn bewerkingen en beweiding niet toegestaan
- *Pakket d t/m h*: Kuikenvelden in de vorm van stroken zijn ten minste 6 meter breed.

Adviezen

- Het maaiprotocol zoals opgesteld door collectief Veluwe kan gebruikt worden om deelnemers te instrueren over het maaien.
- Dit pakket kan cumuleren met het beheer van predatierasters.

Pakketvarianten

4a	Legselbeheer op grasland
4d	Legselbeheer op grasland plus 2 weken rust in de periode van 1 mei tot 1 augustus
4e	Legselbeheer op grasland plus 3 weken rust in de periode van 1 mei tot 1 augustus
4f	Legselbeheer op grasland plus 4 weken rust in de periode van 1 mei tot 1 augustus
4g	Legselbeheer op grasland plus 5 weken rust in de periode van 1 mei tot 1 augustus
4h	Legselbeheer op grasland plus 6 weken rust in de periode van 1 mei tot 1 augustus

Meldingen

Pakket d-h: Start rustperiode binnen 7 kalenderdagen melden bij RVO.nl

5 Kruidenrijk grasland

Introductie
Kruidenrijk grasland is erg belangrijk voor diverse doelsoorten. De graslanden dragen bij aan de kwaliteit van weidevogelmozaïeken, aan een gevarieerde dooradering, maar ook als meerjarig habitat in akkerclusters zijn ze waardevol. De bloeiende kruiden trekken insecten aan, wat weer de voedselbeschikbaarheid verhoogt voor vogels. Door de late maaidatum zijn kruidenrijke graslandpercelen een geschikt toevluchtsoord voor dieren, in het geval dat omliggend grasland wordt gemaaid of akkers geoogst. Bemesting van kruidenrijk grasland mag buiten de rustperiode, maar om te voorkomen dat er te zwaar gewas komt te staan wordt alleen bemesting met ruige mest aangeraden. Een te zwaar gewas gaat liggen en is niet meer geschikt voor kuikens. Als voedergewas heeft een te zwaar gewas een slechte kwaliteit.

Op kruidenrijke graslanden komen de kruiden van nature in grotere aantallen voor en zijn verspreid over het hele perceel. De zode is open en divers van structuur door de vele kruiden met veel bloeistengels en weinig blad. Dit heeft ook als voordeel dat kuikens zich goed kunnen voortbewegen in het grasland.

Kruidenrijk grasland (foto BoerenNatuur)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Geen gebruik van chemische onkruidbestrijding op min 90 % van de oppervlakte. [7].
- Het gewas wordt jaarlijks minimaal 1 keer gemaaid en afgevoerd [17].
- Minimaal a verschillende indicatorsoorten uit lijst b ten behoeve van specifiek doel zijn in transect aanwezig in de periode 1 april tot 1 oktober [19a]. (zie pakketvarianten).

- *Pakket a t/m g, j en l*: Er worden in de rustperiode van datum x tot datum y geen landbouwkundige bewerkingen uitgevoerd [1] (zie pakketvarianten).

Aanvullende beheervoorschriften

Soortenrijkdom

- Het grasland mag niet worden gescheurd en/of gefreesd.
- Het streven is dat kruidenrijk grasland via natuurlijke processen kruidenrijk is. Bij gebrek aan soorten in de zaadbank of in de omgeving kan pleksgewijs worden ingezaaid met een autochtoon, streekeigen mengsel of met soortenrijk hooi zaden worden aangevoerd. Dit is alleen een optie als de productiviteit gematigd is (rond 5-7 ton droge stof/hectare).

Beweiding en maaien

- Buiten de rustperiode wordt het gewas jaarlijks gemaaid en maaisel afgevoerd. Dit stimuleert de groei van bloeiende kruiden. Een tweede en/of derde keer maaien en afvoeren is toegestaan.
- Iedere maaibeurt een kruidenrijk deel (10% of meer) laten staan. Dit is gunstig voor zaadzetting van bloeiende kruiden en voor insecten.
- Bewerkingen, waaronder beweiding, zijn in de rustperiode niet toegestaan, daarbuiten wel. Bij voorweiden mag je niet bloten.
- *Pakket h en i*: Beweiding van de beheereenheid is toegestaan wanneer de beheereenheid is gelegen langs de randen van een perceel.

Bemesting

- *Pakket a t/m g, j, l*: Uitsluitend bemesting met vaste mest is toegestaan buiten de rustperiode. Dit pakket kan cumuleren met het pakket Ruige mest, ongeveer 5-10 ton per ha. Bij voorkeur bemesten na de rustperiode, om een te zwaar gewas te voorkomen.
- *Pakket h en i*: Bemesting is niet toegestaan bij kruidenrijk graslandranden.

Overige

- In het geval dat er ecologisch slootschonen plaatsvindt naast kruidenrijk grasland, mag de bagger niet op het kruidenrijk grasland gedeponeerd worden en moet het maaisel binnen paar dagen verwijderd worden. De bagger uit aangrenzende sloot moet dan op andere zijde worden gespoten. Is dat niet mogelijk, dan kan de combinatie kruidenrijk grasland en baggeren/ecologisch slootschonen niet.
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. voor pleksgewijze bestrijding van haarden van probleemonkruiden zoals akkerdistel, ridderzuring, jacobskruiskruid en brandnetel, op maximaal 10% van de beheereenheid.

Adviezen

- De beheereis van de aanwezigheid van indicatorsoorten [19a] is bedoeld als indicator voor beperkt (of niet) bemesten van kruidenrijk grasland. Dit wordt door de NVWA gecontroleerd. De kwaliteit van kruidenrijk grasland kan ook op een andere manier gemonitord worden, door gebruik te maken van de verschillende ontwikkelingsstadia voor kruidenrijk grasland. Bij kruidenrijk grasland past dan een soortenrijkdom van 15-20 soorten grassen en kruiden per 25 m^2 (Schippers, 2014).
- Een kruidenrijk grasland dat te zwaar wordt, kan ook een jaar gewisseld worden met, bijvoorbeeld, extensief weiden, zodat het mozaïek meer variatie krijgt. Let er wel op dat het klopt met SCAN-ICT en het contract met de deelnemer.

Pakketvarianten

5a Kruidenrijk grasland, rust 1 april tot 15 juni, 4 indicatorsoorten
5b Kruidenrijk grasland, rust 1 april tot 22 juni, 4 indicatorsoorten
5c Kruidenrijk grasland rust 1 april tot 1 juli, 4 indicatorsoorten

5d Kruidenrijk grasland rust 1 april tot 8 juli, 4 indicatorsoorten
5e Kruidenrijk grasland rust 1 april tot 15 juli, 4 indicatorsoorten
5f Kruidenrijk grasland rust 1 april tot 22 juli, 4 indicatorsoorten
5g Kruidenrijk grasland rust 1 april tot 1 augustus, 4 indicatorsoorten
5h Kruidenrijke graslandrand, 4 indicatorsoorten
5i Kruidenrijke graslandrand, 8 indicatorsoorten
5j Kruidenrijk grasland rust 1 april tot 15 september, 4 indicatorsoorten
5l Kruidenrijk grasland, rust 1 april tot 15 juni, 8 indicatorsoorten

6 Extensief beweid grasland

Introductie
Extensief beweid grasland is waardevol voor insecten en insectenetende vogels die voorkomen op wat korter gras en een bepaalde beweidingsdruk kunnen hebben, bijvoorbeeld de kievit. De mestflatten van het vee trekken insecten aan die als voedsel dienen voor volwassen vogels en oudere kuikens.

Dit pakket werkt het best met een veebezetting van 1,5 GVE/ha. Beweiden met 3 GVE/ha is in samenhang binnen het weidevogelmozaïek waardevol. Dit geldt met name als er beweid wordt in plaats van gemaaid in de randzones van een mozaïek. Er wordt gewerkt met een lage veebezetting, zodat er voldoende ruimte voor weidevogels is. Dit pakket past bij een grasproductie van ca. 7 ton droge stof/hectare/jaar. De pakketvarianten onderscheiden zich door de periode van extensief beweiden en de veebezetting.

Beweiding met koeien levert meer variatie in structuur dan beweiding met schapen (Foto https://www.collectiefkrimpenerwaard.nl/images/pdf/6%20pakketkaart%20extensief%20beweid%20grasland.pdf

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Geen gebruik van chemische onkruidbestrijding op min 90 % van de oppervlakte [7].
- Beweiding is verplicht vanaf datum x tot datum y met minimale a en maximale veebezetting b GVE/ha (zie Bijlage 1) [8] (zie pakketvarianten).

Aanvullende beheervoorschriften

- In de periode van extensief beweiden vinden geen bewerkingen plaats, zoals maaien, rollen, slepen, scheuren, frezen, (her)inzaaien, doorzaaien en bemesten.
- In periode van extensief beweiden is het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen niet toegestaan. Buiten die periode is chemische onkruidbestrijding toegestaan, m.u.v. voor pleksgewijze bestrijding van haarden van probleemonkruiden zoals akkerdistel, ridderzuring, jacobskruiskruid en brandnetel, op maximaal 10% van de beheereenheid.

Adviezen

- Dit pakket past bij een productie van ca. 7 ton/ha.

- Beweiden met 3 GVE/ha is als alleenstaand beheerpakket weinig effectief, maar in samenhang binnen het weidevogelmozaïek is het waardevol. Met name in de randzones van een mozaïek, wanneer er beweid wordt in plaats van gemaaid, levert het een waardevolle bijdrage aan het mozaïek.

Pakketvarianten

6a Beweiding verplicht van 1 mei tot 15 juni, minimaal 1 en maximaal 1,5 GVE/ha.
6b Beweiding verplicht van 1 mei tot 15 oktober, minimaal 0,15 en maximaal 0,5 GVE/ha
6c Beweiding verplicht van 1 mei tot 15 juni, minimaal 1 en maximaal 3 GVE/ ha
6d Beweiding verplicht van 1 mei tot 1 juli, minimaal 1 en maximaal 1,5 GVE/ha
6e Beweiding verplicht van 15 mei tot 1 juli, minimaal 1 en maximaal 1,5 GVE/ha

7 Ruige mest

Introductie
Bemesting met ruige mest stimuleert het bodemleven, versterkt de bodemstructuur en de bodemorganische stof. Regenwormen en ander bodemleven is een belangrijke voedselbron is voor boerenlandvogels en zijn ook belangrijk voor de bodemstructuur. Regenwormen breken mest en strooisel af in bodemorganische stof en nutriënten. De grasgroei vertraagd enigszins ten opzichte van het gebruik van drijfmest of kunstmest, waardoor de percelen langer de open structuur houden die ze voor weidevogels geschikt maakt. Ook verwerken sommige weidevogels, met name kieviten, het stro uit de ruige mest in hun nest. De vaste fractie van drijfmest pakt gunstig uit voor weidevogels en daarom past deze vorm ook in dit pakket.

Dit pakket is specifiek bedoeld voor boerenlandvogelbeheer en kan alleen in combinatie met andere, op broedvogels gerichte pakketten worden afgesloten. In pakketten t.b.v. bodemkwaliteit, water en klimaat is bemesting met ruige mest of andere bodemverbeteraars en plantenresten mogelijk via het pakket *Bodemverbetering* (pakket 39).

Ruige mest (foto https://www.livinglabfryslan.frl/ruge-dong-oftewel-ruige-mest/)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding)

- Vaste mest is opgebracht (vaste mest: dierlijke meststoffen die niet verpompbaar zijn; besluit meststoffen 1Ai; Bijlage i uit Uitvoeringsregeling Meststoffenwet (Tabel I) rund (10,13), paard (25), schaap (56), dan wel met bodemverbeteraars gericht op bodembiologie uit lijst a. [6].

Aanvullende beheervoorschriften

- De beheereis moet in dit beheerpakket ingevuld worden met ruige stalmest of met de vaste fractie van drijfmest.
- Dit pakket kan alleen in combinatie met een ander beheerpakket worden afgesloten (zie ook cumulatietabel).
- Op de beheereenheid wordt in een kalenderjaar ten minste 5 en maximaal 10 ton ruige stalmest of vaste fractie per hectare uitgereden, dit om te voorkomen dat de grasmat te zwaar voor weidevogelkuikens wordt.
- De ruige stalmest of vaste fractie wordt in één keer opgebracht.
- Als er sprake is van een rustperiode wordt de mest vanaf de dag volgend op de einddatum van de rustperiode van het betreffende agrarische beheerpakket tot de toegestane einddatum volgens de mestwetgeving uitgereden.
- Bij voorkeur wordt er niet vóór de rustperiode uitgereden, omdat dat leidt tot een te zwaar gewas dat slechte voederkwaliteit heeft. Daarnaast bestaat het risico dat het gewas doorschiet, platslaat of vervilt.
- Overleg met het collectief over het beste moment om de mest uit te rijden. Als er ruige mest of vaste fractie is uitgereden, dan moet er niet in dezelfde periode ook drijfmest uitgereden worden.

Pakketvarianten

7a Ruige mest

Meldingen

Uitrijden van ruige mest moet per perceel binnen 14 kalenderdagen na het uitrijden worden gemeld bij RVO.nl.

8 Hoog waterpeil voor weidevogels

Introductie
Door het slootpeil tijdelijk op te zetten ontstaat een plek waar het bodemleven goed beschikbaar is voor weidevogels. Ook vertraagt de grasgroei en wordt de structuur van de grasmat wat opener. Een hoog waterpeil werkt extra goed als het gelegen is naast kruidenrijk grasland, waar de weidevogels kunnen schuilen en als foerageergebied werkt voor de jonge vogels. De periode van hoog waterpeil is afgestemd op het weidevogelseizoen.

Hoog waterpeil in sloot remt de grasgroei in aangrenzend perceel (foto https://www.slimmevogels.net/kennisnest/alle-items/weidevogels/13/beheer-waterpeil/27)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Waterpeil is x cm hoger dan aangegeven polderpeil. X cm boven zomer- dan wel winterpeil (volgens vergunning) [18] (zie pakketvarianten).

Aanvullende beheervoorschriften

- Er wordt een vergunning aangevraagd bij het Waterschap om het peil hoger te zetten in sloten.
- Het oppervlaktewaterpeil naast de beheereenheid bereikt ná de verhoging een peil t.o.v. het (gemiddelde) maaiveld van 25 centimeter of minder op veengrond en 40 centimeter of minder op kleigrond.
- Het pakket kan niet worden afgesloten in gebieden die volgens het peilbesluit van het waterschap een drooglegging hebben van 70 cm of meer (zomerpeil).

Adviezen

- Dit pakket kan heel goed gecombineerd worden met andere beheerpakketten, zoals Kruidenrijk grasland (5), grasland met rustperiode (1) of legselbeheer op grasland (4).
- Opbrengstderving in het aangrenzende perceel wordt vergoed o.b.v. de periode en het peilverschil. Als richtlijn geldt: periode 15 februari – 15 juni of 15 maart – 15 juni. En het peilverschil: 20, 30 of 40 cm hoger dan peilbesluit omgeving, zie pakketvarianten.
- Voor de bepaling van de door de peilverhoging beïnvloede oppervlakte (= de oppervlakte waarop de beheervergoeding betrekking heeft, de oppervlakte die dus ingetekend moet worden in SCAN-GIS) wordt de volgende methode geadviseerd: vanuit de watergang waarin het peil is opgezet wordt aan weerszijden op de oever vanaf de waterlijn 25 meter het land in een effect verwacht. De lengte van de watergang x 25 meter op de ene oever, plus lengte watergang x 25 meter op de andere oever = de beïnvloede oppervlakte.

Pakketvarianten

8a Het (oppervlakte-)waterpeil naast de beheereenheid wordt met minimaal 20 cm verhoogd t.o.v. het aangegeven polderpeil, van 15 februari tot 15 juni.

8b Het (oppervlakte-)waterpeil naast de beheereenheid wordt met minimaal 30 cm verhoogd t.o.v. het aangegeven polderpeil, van 15 februari tot 15 juni.

8c Het (oppervlakte-)waterpeil naast de beheereenheid wordt met minimaal 40 cm verhoogd t.o.v. het aangegeven polderpeil, van 15 februari tot 15 juni.

8d Het (oppervlakte-)waterpeil naast de beheereenheid wordt met minimaal 20 cm verhoogd t.o.v. het aangegeven polderpeil, van 15 maart tot 15 juni.

8e Het (oppervlakte-)waterpeil naast de beheereenheid wordt met minimaal 30 cm verhoogd t.o.v. het aangegeven polderpeil, van 15 maart tot 15 juni.

8f Het (oppervlakte-)waterpeil naast de beheereenheid wordt met minimaal 40 cm verhoogd t.o.v. het aangegeven polderpeil, van 15 maart tot 15 juni.

9 Poel en klein historisch water

Introductie
Poelen en het aangrenzende landbiotoop zijn van groot belang als leefgebied voor diverse amfibieënsoorten. Ze zijn belangrijk als leefgebied van o.a. kikkers, salamanders, libellen en waterplanten. Aanleg en goed onderhoud van poelen is belangrijk om deze soorten te behouden.

Gefaseerd beheer van de poel zelf en openheid rondom (een deel van) de poel is van belang om een goede voorplantingsbiotoop voor amfibieën te behouden. Door vegetatie periodiek en gefaseerd te maaien vinden insecten in de niet-gemaaide delen een overwinteringsplek. Maaisel uit de poel moet binnen een week na schonen worden afgevoerd. Als het langer blijft liggen (wel uit de oever halen), kruipen er allerlei dieren in (onder andere insecten, eventueel ringslangen, muizen, e.a.) en verruigt de oever. Zijn deze soorten toch in het maaiafval gekropen dan is het gewenst om het op een vaste hoop te laten liggen, bijvoorbeeld als ringslangenhoop.

Poelen en ook klein historisch water in dit beheerpakket bestaan uit geïsoleerd water, om te voorkomen dat er vissen in komen. Afwezigheid van vissen is wenselijk omdat vissen amfibieënlarven en -eitjes eten waardoor succesvolle voortplanting van de amfibieën sterk negatief beïnvloed kan worden.

Poel (foto: https://www.ravon.nl/Helpdesk/poel-aanleggen)

Beheer

Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Minimaal 5% tot maximaal 35% van de eenheid of van het leefgebied [2] onder beheer is jaarlijks geschoond dan wel geschoond en gemaaid dan wel gemaaid [23].
- Snoeiafval is verwijderd of op rillen gelegd in het element en/of maaiafval is verwijderd [24].

Aanvullende beheervoorschriften

- Dit beheerpakket betreft geïsoleerde wateren.
- Wanneer een poel wordt geschoond, dan gebeurt dat in de periode 15 augustus tot 15 oktober. In deze periode zijn er vrijwel geen amfibieën aanwezig in het water.
- Jaarlijks beheer van de poel bestaat uit controleren dat de poel niet dichtgroeit en schonen waar dat nodig is (15 augustus-15 oktober).
- Maximaal 75% van de oppervlakte van de poel wordt geschoond bij het groot onderhoud.
- Er wordt ongeveer één keer in de 6 tot 12 jaar geschoond, maar dit hangt af van de situatie per poel. Bij achterstallig onderhoud kan vaker schonen nodig zijn. Schoon niet alle poelen in het leefgebied in één keer.
- Het streven is dat minimaal de helft van de poel in de periode 15 maart tot 15 juli uit open water bestaat. Als de poel te veel dicht groeit is onderhoud nodig, ter plaatse moet dat beoordeeld worden. Houtopslag kan (deels) ook worden verwijderd.
- Een incidentele droogval is toegestaan in de periode 15 juli tot 15 november. Dit helpt ook om te voorkomen dat er vissen in de poel overleven.
- Slootmaaisel of bagger mag niet verwerkt worden in het element. Het maaisel uit de poel moet worden afgevoerd binnen een week na het schonen. Snoeiafval en maaisel uit de oever wordt ook afgevoerd. Bij een ruime oever kan snoeiafval op rillen worden gelegd.
- Voorkom vertrapping van de oevers en uitwerpselen in het water bij het gebruik van de poel als veedrinkpoel. Dit kan worden gedaan door de poel zodanig uit te rasteren dat het vee alleen met de voorpoten in het water kan om te drinken.
- Er mogen geen gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen in het element gebruikt worden.
- Er mogen geen vissen of andere dieren (zoals eenden en ganzen) worden uitgezet of gekweekt.
- *Pakket a en c: Element* kleiner dan 175 m^2.
- *Pakket b en d:* Element groter dan 175 m^2.

Adviezen

- Ook de oeverzone kan tot de poel worden gerekend.
- Bij aanwezigheid van vee kan een combinatie met een drinkbak een goede oplossing zijn.

Pakketvarianten

9a Kleine poel met jaarlijks beheer en groot onderhoud
9b Grote poel met jaarlijks beheer en groot onderhoud
9c Kleine poel met jaarlijks beheer
9d Grote poel met jaarlijks beheer

[2] Wanneer er percentages per eenheid of leefgebied staan, dan betekent dat dat er gewerkt wordt aan gefaseerd beheer. Geldt met name voor Dooradering. Dus niet alles in één keer, maar ieder jaar een deel. De schaal waarop dat gebeurt, kan variëren. Soms per element, vaak per groep elementen in een gebied/polder/regio. Het beste kan dat gedaan worden via een beheerplan op het passende schaalniveau.

Meldingen
Groot onderhoud (schonen/maaien) binnen 14 kalenderdagen melden bij RVO.nl

10 Natuurvriendelijke oever

Introductie
Een natuurvriendelijke oever is een door de mens aangebrachte aaneengesloten oever langs een waterloop, in de vorm van een plas-drasberm of een flauw talud (hellingshoek ca 1:3). De begroeiing bestaat uit inheemse waterplanten en/of plantensoorten van natte ruigte en natte graslanden.

Een natuurvriendelijke oever heeft een belangrijke functie als leefgebied voor soorten als bittervoorn, grote modderkruiper en rugstreeppad en ook in het weidevogelbeheer zijn natuurvriendelijke oevers van belang. Daarnaast helpt de begroeiing van de natuurvriendelijke oever tegen uitspoeling van nutriënten doordat de vegetatie nutriënten opneemt. Dit ondersteunt de kwaliteit van het oppervlaktewater.

Natuurvriendelijke oevers beschermen tegen afkalven van de oever. Door, bijvoorbeeld, drinkbakken te plaatsen, voorkom je vertrapping van de oever door vee. Dat helpt om te voorkomen dat veen 'weglekt' naar de sloot en wordt extra slibvorming voorkomen. Slib in veensloten is een belangrijke bron van methaanuitstoot. Natuurvriendelijke oevers dragen daardoor bij aan klimaatmitigatie omdat slibvorming en daarmee methaanuitstoot voorkomen wordt.

Natuurvriendelijke oever (foto: *https://www.rijnland.net/regels-op-een-rij/subsidies-en-andere-financi%C3%ABle-bijdragen/natuurvriendelijke-oever/)*

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Minimaal 25% tot maximaal 75% van de eenheid of van het leefgebied onder beheer is jaarlijks geschoond danwel geschoond en gemaaid danwel gemaaid [23].
- Snoeiafval is verwijderd of op rillen gelegd in het element en/of maaiafval is verwijderd [24].

Aanvullende beheervoorschriften

- De natuurvriendelijke oever is minimaal 3 meter breed.
- Een natuurvriendelijke oever wordt gefaseerd gemaaid: ongeveer één derde blijft jaarlijks staan in blokken of sinusbeheer.
- Maaien van de natuurvriendelijke oever mag alleen gebeuren in de periode half augustus (op zijn vroegst 1 augustus) en eind oktober (op zijn laatst) 30 november.

- Het maaisel moet worden afgevoerd binnen een week na het maaien. Als het langer blijft liggen, kruipen er allerlei dieren in (onder andere insecten, muizen, …). Voorkomen van verruiging, droge vegetatie, direct afvoeren. Dan is het gewenst om het op een vaste hoop te laten liggen.
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. voor pleksgewijze bestrijding van haarden van probleemonkruiden zoals akkerdistel, ridderzuring, jacobskruiskruid en brandnetel. Niet branden in het element of in de directe omgeving van het element.
- Bemesting is niet toegestaan.
- Voorkom vertrapping door vee, door bijvoorbeeld mobiele drinkbakken of zelfdrinkers.
- *Pakket a:* De oppervlakte wordt niet beweid.
- *Pakket b*: Uitsluitend beweiding met schapen toegestaan.

Adviezen

- Beheer in de eerste helft van augustus en in november moet gezien worden als noodoplossing. Bij voorkeur vindt het maaien/schonen plaats tussen medio augustus en eind oktober, vanwege de voortplanting van vissen en amfibieën in de zomer en overwintering/rustperiode vanaf november.
- Nieuw aangelegde natuurvriendelijke oevers hoeven de eerste jaren vaak minder gemaaid te worden, zodat de vegetatie zich goed kan ontwikkelen, voorkom wel de opslag van bomen zoals wilgen en elzen.
- Kleine blokken maaien leidt tot meer variatie.
- Pakket kan cumuleren met Hoog waterpeil (pakket 8 of 54)
- Een eventuele bufferstrook gaat pas tellen in breedte waar de natuurvriendelijke oever ophoudt.

Pakketvarianten

10a Natuurvriendelijke oever
10b Natuurvriendelijke oever met schapenbegrazing

Meldingen

Uitgevoerd beheer (schonen/maaien) binnen 14 kalenderdagen melden bij RVO.nl.

11 Rietzoom en klein rietperceel

Introductie
Rietzomen bestaan uit smalle rietstroken die grenzen aan agrarisch gebruikte percelen. Vanwege een extensief gebruik zijn ze een belangrijk broedgebied voor rietvogels en daarnaast zijn ze van belang voor amfibieën, de ringslang, libellen en moerasvegetaties.

Rietzoom (Poldernatuur Zeeland)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding)

- Minimaal 25% tot maximaal 75% van de eenheid of van het leefgebied onder beheer is jaarlijks geschoond dan wel geschoond en gemaaid dan wel gemaaid [23].
- Snoeiafval is verwijderd of op rillen gelegd in het element en/of maaiafval is verwijderd [24].

Aanvullende beheervoorschriften

- Wanneer het riet wordt gemaaid, dan gebeurt dat in de periode 1 september tot 1 maart, buiten het broedseizoen van de rietvogels.
- De oppervlakte wordt in een cyclus van minimaal éénmaal per 4 jaar en maximaal éénmaal per 2 jaar geschoond en/of gemaaid.
- Er mogen geen gewasbeschermingsmiddelen en/of meststoffen in het element worden gebruikt.
- Maximaal 20% van de oppervlakte van het element bestaat uit struweel.
- Een smalle rietzoom is smaller dan 5 meter, een brede rietzoom is breder dan 5 meter.
- De oppervlakte wordt niet beweid.

Adviezen

- Maai bij voorkeur gefaseerd.

Pakketvarianten
11a Smalle rietzoom
11b Brede rietzoom en klein rietperceel

Meldingen
Uitgevoerd beheer (schonen/maaien) binnen 14 kalenderdagen melden bij RVO.nl.

12 Duurzaam slootbeheer

Introductie
Sloten komen in het hele land voor, waaronder veel in gebieden met veen- en zeekleibodems. Afhankelijk van hun breedte, diepte en profiel kunnen deze sloten van belang zijn voor soorten als krabbenscheer, fonteinkruid, zwanenbloem, grote modderkruiper en bittervoorn. Naast de minimumeisen die het waterschap stelt aan het onderhoud van sloten (de Keur) kan zorgvuldig en gefaseerd beheer van de sloot de ecologische waarde ervan versterken.

Ten behoeve van de flora en fauna in de sloot blijft ieder jaar een deel van de vegetatie in de sloot staan, het is dus niet aan te raden om iedere sloot in het gebied volledig te schonen.
Baggerspuiten is bedoeld om delen van de sloot op diepte te houden. In dit beheerpakket moet dat met de baggerpomp, niet met de maaikorf, omdat dan de bodemvegetatie te veel beschadigd wordt.

Ecologisch slootschonen – foto Chantal Bekker op https://www.boerennatuur.nl/actueel/ecologisch-slootschonen-in-het-agrarisch-natuur-en-landschapsbeheer/

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- *Pakket a*: Jaarlijks is op minimaal 5% tot maximaal 75% van de eenheid of het leefgebied onder beheer geschoond waarbij de bagger vanuit het waterelement op aangrenzende landbouwgrond gespoten [26].
- *Pakket b en c:* Minimaal 25% tot maximaal 75% van de eenheid of van het leefgebied onder beheer is jaarlijks geschoond dan wel geschoond en gemaaid dan wel gemaaid [23].
- *Pakket b t/m d*: Snoeiafval is verwijderd of op rillen gelegd in het element en/of maaiafval is verwijderd [24].
- *Pakket d:* Minimaal 25% tot maximaal 100% van de eenheid of van het leefgebied onder beheer is jaarlijks geschoond dan wel geschoond en gemaaid dan wel gemaaid [23].

Aanvullende beheervoorschriften

- *Pakket a:* Wanneer er gebaggerd wordt, dan is dat in de periode 1 augustus – 1 november.
- *Pakket a:* De sloot (het water) is minimaal 2 meter breed en loopt tijdens het baggeren niet droog.
- *Pakket a:* Er wordt niet gezogen binnen 60 cm vanaf de waterlijn. Bij brede sloten (7-8 m) zijn twee voren toegestaan, anders één voor.
- *Pakket a:* Brede sloten worden ongeveer één keer per vier-vijf jaar gebaggerd i.c.m. ecologisch slootschonen. Dit gebeurt bij voorkeur volgens een slotenplan.
- *Pakket a:* Er komt geen bagger terecht in de slootkant.
- *Pakket a:* Er wordt gebaggerd in mozaïekvorm (bij voorkeur volgens een slotenplan), dus niet alles in één jaar, maar ieder jaar een deel van de sloten.
- *Pakket b t/m d:* De meest geschikte periode van slootschonen is 1 september – 1 november.
- *Pakket b t/m d:* Sloten worden gefaseerd geschoond, bij voorkeur volgens een slotenplan. Dat betekent het ene jaar de ene kant, het andere jaar de andere kant. Bij het slootschonen wordt gebruik gemaakt van een maaikorf of een eco-reiniger. Andere slootreinigingsapparatuur kan ook gebruikt worden mits het bodemprofiel, inclusief de wortels van waterplanten in de sloot, niet beschadigd wordt.
- *Pakket b t/m d:* Het is van belang dat een deel van de slootvegetatie blijft staan. Dat betekent globaal dat sloten gedurende vier jaar met de korf geschoond worden boven de bodem en vanaf één kant. Een smalle sloot wordt het vijfde jaar dieper geschoond met de korf, inclusief bagger. Een brede sloot kan in het vijfde jaar uitgediept worden met de baggerpomp.
- *Pakket b t/m d:* Het slootvuil wordt boven de insteek neergelegd, dit biedt slootdieren de gelegenheid terug te kruipen in de sloot. Na een paar dagen wordt het afgevoerd om te voorkomen dat er andere dieren (insecten, kleine zoogdieren, e.a.) inkruipen en tegen verruiging.
- *Pakket b t/m d:* Eventueel wordt het slootmaaisel verwerkt in het naastgelegen perceel d.m.v. de wallenvrees. (Doe dit binnen enkele dagen, anders worden dieren die in het slootvuil zijn gekropen gedood.
- *Pakket b t/m d:* Slootvuil niet neerleggen in onbemeste randen, zoals de verplichte bufferstroken langs sloten.
- *Pakket b t/m d:* De oever en sloot worden niet bemest, er wordt geen mest gedumpt en er wordt niet gebrand.
- *Pakket c:* Maximaal 30% per sloot schonen per jaar en wisselen, zodat krabbenscheer genoeg oud kan worden.
- *Pakket d:* Alleen toegestaan in de categorie Water en Klimaat. Voor een ecologische doelstelling dienen pakket b en c te worden gebruikt.

Adviezen

- *Pakket b t/m d*: Gebruik geen Hemos vanwege de grote zuigkracht waarmee het slootleven wordt opgezogen en op het perceel geblazen.

Pakketvarianten

12a Baggeren met de baggerpomp
12b Ecologisch slootschonen
12c Ecologisch slootschonen voor krabbenscheervegetaties
12d Ecologisch slootschonen (tot maximaal 100%, niet in leefgebied dooradering)

Meldingen

Uitgevoerd beheer (baggeren/schonen/maaien) binnen 14 kalenderdagen na uitvoeringsdatum melden bij RVO.nl.

13 Botanisch grasland

Introductie
Botanisch grasland kan een belangrijke bijdrage leveren aan de leefomgeving van vogels, insecten, amfibieën en kleine zoogdieren. Het gaat vaak om typisch 'ouderwets' grasland met een wat pollige structuur en verspreid voorkomende kruiden. De aanwezige kruiden zijn een voedselbron voor dieren; de aanwezige nectar trekt insecten aan die op hun beurt voedsel kunnen vormen voor diverse boerenlandvogels. Door percelen die beweid zijn niet te bloten blijven de 'eilandjes' met langer gras behouden, waardoor deze ook een biodiversiteitswaarde leveren. Het streven is dat er zo'n 15-20 verschillende grassen en kruiden per 25 m^2 aanwezig zijn op een botanisch graslandperceel.

Doelsoorten van de leefgebieden droge dooradering en open grasland waarvoor botanisch grasland meerwaarde heeft, onder andere: graspieper, patrijs, veldleeuwerik. Ook de kwartelkoning maakt gebruik van deze graslanden. Deze vogel broedt van ca. mei tot augustus, daarom is een rustperiode vanaf medio juni tot later in de zomer gewenst, dit kan via de pakketvarianten met rustperiode.

Botanisch grasland (foto https://www.collectiefveluwe.nl/botanisch-grasland)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Geen gebruik van chemische onkruidbestrijding op min 90 % van de oppervlakte [7].
- Het gewas wordt jaarlijks minimaal 1 keer gemaaid en afgevoerd [17].
- *Pakket a:* Beweiding is toegestaan vanaf 1 maart tot 1 oktober met maximale veebezetting 2 GVE/ha (zie Bijlage 1) [21].

- *Pakket a t/m g*: Minimaal 4 verschillende indicatorsoorten uit lijst b ten behoeve van specifiek doel zijn in transect aanwezig in de periode 1 april tot 1 oktober [19a].
- *Pakket e t/m g:* Er worden in de rustperiode van datum x tot datum y geen landbouwkundige bewerkingen uitgevoerd [1] (zie pakketvarianten).
- *Pakket h:* Minimaal 8 verschillende indicatorsoorten uit lijst b ten behoeve van specifiek doel zijn in transect aanwezig in de periode 1 april tot 1 oktober [19a].

Aanvullende beheervoorschriften

Bemesting en andere bewerkingen

- De beheereenheid wordt normaal gesproken niet bemest en er wordt geen bagger opgebracht. In overleg met het collectief kan een onderhoudsbemesting met ruige mest of bekalking worden gegeven (ongeveer één keer in de 5 jaar, afhankelijk van de situatie ter plekke).
- Het grasland mag niet worden gescheurd en/of gefreesd.

Beweiding en maaien

- Als er wordt gemaaid, dan maaien en afvoeren. Klepelen is niet toegestaan omdat dat de kruidenrijkdom onderdrukt.
- *Pakket a*: Niet bijvoeren bij beweiding.
- *Pakket b en e t/m h*: bij de volveldse hooilandpakketten mag er eventueel beweid worden tussen de einddatum van de rustperiode en 1 maart.
- *Pakket d*: Bij hooilandranden is beweiden niet toegestaan.

Rustperiode

- *Pakket e t/m g*: In de rustperiode vinden in de oppervlakte geen bewerkingen, waaronder beweiding, plaats.

Overige

- *Pakket c en d*: randen liggen aan de buitenkant van het perceel.
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. voor pleksgewijze bestrijding van haarden van probleemonkruiden zoals akkerdistel, ridderzuring, jacobskruiskruid en brandnetel, op maximaal 10% van de beheereenheid.

Adviezen

- De beheereis van de aanwezigheid van indicatorsoorten [19a] (4 bij alle varianten, behalve botanisch hooiland extra divers: 8 soorten) is bedoeld als indicator voor niet of zeer beperkt bemesten. Dit wordt door de NVWA gecontroleerd. De kwaliteit van botanisch grasland kan ook op een andere manier gemonitord worden, door gebruik te maken van de verschillende ontwikkelingsstadia voor botanisch grasland. Bij botanisch grasland past dan een soortenrijkdom van 20-40 soorten grassen, kruiden en mossen per 25 m^2 (Schippers, 2014).
- Maaien leidt tot het beste resultaat als het gefaseerd wordt gedaan: per maaibeurt ca 20% laten staan, bijvoorbeeld in de vorm van sinusbeheer. Dit zorgt voor variatie die flora, insecten en vogels ten goede komt.
- Voor fauna kan gedurende één jaar omzetten van botanisch hooiland naar weiland zinvol zijn. Let wel op bijhouden van de wijzigen in SCAN-ICT en het contract met de deelnemer.
- Botanische graslandranden vormen een waardevolle combinatie met opgaande landschapselementen. In dat geval is het aan te raden dat de randen aan de zonzijde van het landschapselement liggen.

Pakketvarianten:

13a Botanisch weiland (4 indicatorsoorten)
13b Botanisch hooiland (4 indicatorsoorten)
13c Botanisch waardevolle weiderand (4 indicatorsoorten)
13d Botanisch waardevolle hooilandrand – (4 indicatorsoorten)

13e Botanisch waardevol hooiland met rustperiode 15 juni tot 20 juli (4 indicatorsoorten)
13f Botanisch waardevol hooiland met rustperiode 15 juni tot 3 augustus (4 indicatorsoorten)
13g Botanisch waardevol hooiland met rustperiode 15 juni tot 17 augustus (4 indicatorsoorten)
13h Botanisch hooiland extra divers (8 indicatorsoorten)

14 Stoppelland

Introductie

Stoppel, met name hoge stoppel, is waardevol voor akkervogels, zeker in combinatie met andere vormen van akkervogelbeheer in de omgeving. Akkervogels vinden hierin dekking én voedsel in de winter. Als stoppel of gewasresten door de winter ongestoord kan blijven liggen is dat heel aantrekkelijk voor zaadeters als veldleeuwerik, patrijs, geelgors en kneu, maar ook voor muizeneters als torenvalk, blauwe kiekendief en uilen. Een graanstoppel die tot en met het volgende groeiseizoen blijft liggen, biedt daar bovenop opgroei en foerageergelegenheid voor akkervogels.

Graanstoppel met Blauwe Kiekendief (foto Richard Ubels https://www.vogelbescherming.nl/docs/2a8a5e0f-7598-44b5-b62c-059fb7d75402.pdf)

Beheer

Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van datum x tot datum y uit gewas a of meerdere gewassen b of gewasresten c [9] (zie pakketvarianten).

Aanvullende beheervoorschriften

- Gedurende de aanwezigheid van de stoppels of gewasresten wordt een rustperiode aangehouden. Bewerkingen in de oppervlakte en bemesting zijn alleen toegestaan in overleg met het collectief.
- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het ‘Protocol gebruik herbiciden open akkerland’ bij agrarisch natuurbeheer.
- Geen maïsstoppel.

Adviezen

- Om onkruiddruk in dit beheerpakket beheersbaar te houden helpt het om het te rouleren en niet jaar na jaar op hetzelfde perceel in te zetten.
- Spontane kruiden die in de graanstoppel groeien zijn gunstig voor het ecologische doel.

Pakketvarianten

14a Winterstoppel: graanstoppel als gewasrest van 1 november tot 15 maart van het volgende jaar

14c Gewasresten en gewasstoppels als wintervoedsel: oogstresten/stoppels van suikerbieten, aardappelstoppels, vezelhennep, koolzaad, winterwortel, wortelpeterselie, knolselderij, witlof en/of pastinaak zijn beschikbaar van 1 december tot 1 februari.

14d Winterstoppel: graanstoppel als gewasrest van 1 november tot 1 februari van het volgende jaar

14e Verlengde graanstoppel: graanstoppel (geen ander gewas ingezaaid, gelijk aan braak (spontane opkomst)), 1 februari tot 15 augustus, deze start als winterstoppel (14d), en blijft daarna nog een seizoen liggen

15 Wintervoedselakker

Introductie

Een wintervoedselveldje is een perceel of strook waar granen en andere zaaddragende planten (bijvoorbeeld bladrammenas) niet worden geoogst of ondergeploegd, maar tot ver in de winter blijven staan. Ze vormen in de herfst en winter een rijke voedselbron voor vogels en bieden dekking. Belangrijk is dat er op tijd gezaaid wordt, zodat de planten tot zaadzetting komen. Vogels komen in grote aantallen op deze wintervoedselveldjes af. Niet alleen zaadetende soorten (zoals de patrijs, geelgors, vink, kneu, keep, groenling), maar ook roofvogels (zoals torenvalk, buizerd, blauwe kiekendief, ransuil, velduil) die hier muizen en zangvogels vangen.

Wintervoedselakker (Foto: https://www.brabantslandschap.nl/assets/Uploads/GallerijFotos/_resampled/ScaleWidthWyI4MDAiXQ/Wintervoedselakker-winter.jpg)

Beheer

Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding)

- *Pakket a t/m c*: Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van datum x tot datum y uit zomergraan, wintergraan, bladrammenas, kruiden of een combinatie van deze gewassen [9] (zie pakketvarianten).
- *Pakket d*: Minimaal 90 % van de oppervlakte bestaat van 1 oktober tot 1 februari uit een geschikt vanggewas of uit gewasresten van een geschikt vanggewas [9].

Aanvullende beheervoorschriften

- Gedurende de aanwezigheid van het wintervoedsel wordt een rustperiode aangehouden. Bewerkingen zijn alleen toegestaan in overleg met het collectief.

- Bemesting is toegestaan, omdat dit de zaadzetting en daarmee het ecologische functioneren van dit beheerpakket ondersteunt.
- Een wintervoedselakker kan meerdere jaren op één plek liggen, maar planten met zaden zoals granen nemen wel snel af en vergrassing neemt toe, daarom in overleg met het collectief op tijd vernieuwen.
- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het 'Protocol gebruik herbiciden open akkerland'
- *Pakket a t/m c*: Het hoofdbestanddeel van wintervoedselakkers zijn granen die in de winter en het vroege voorjaar voor dekking en voedsel zorgen. Voedsel bestaat hoofdzakelijk uit graankorrels en zaden. Kruiden worden slechts ingezaaid wanneer die een bijdrage aan het wintervoedsel leveren en het graan niet verdringen, spontaan opgekomen kruiden passen goed in dit pakket.
- *Pakket d*: er mag een deel van het vanggewas worden geklepeld om variatie te creëren in de structuur en het zaad op de grond toegankelijk te maken, maar alleen als er zaad gezet is en alleen als doelsoorten op de bodem foerageren, zoals de veldleeuwerik.
- *Pakket d:* Collectief stelt een lijst op van geschikte vanggewassen op basis van de lijst 'De vanggewassen uit de Pijler 1 lijst van de ecologische aandachtsgebieden', onderaan de tabel in bijlage 4 SVNL: activiteitentabel 2022.

Adviezen

- Zorg ervoor dat er op tijd gezaaid wordt, zodat het gewas tot bloei en zaadzetting kan komen. Dus bij start op 1 juni: zaaien tussen medio maart en 30 april en bij start per 1 oktober: zaaien in juni-augustus. Maak gebruik van een vals zaaibed tegen ongewenst onkruid.
- Een wintervoedselakker kan in de tijd afgewisseld worden met een groenbemester of vanggewas om zo de onkruiddruk te verminderen. Dit betekent wisseling van beheerpakket of tijdelijk stoppen met het ANLb beheer op het specifieke perceel. Let er wel op dat het klopt met SCAN-ICT en het contract met de deelnemer.
- Omvang: liever meerdere kleine (max ca 1-1,5 ha) dan enkele grote wintervoedselakkers.
- Ligging: voor zaadetende vogels is opgaande begroeiing en struikgewas langs de wintervoedselakker van meerwaarde, omdat bomen voor beschutting tegen predatie zorgen. Ook in een open gebied heeft een wintervoedselakker meerwaarde.

Pakketvarianten

15a Wintervoedselakker 1 juni tot 1 maart
15b Wintervoedselakker 1 oktober tot 15 maart
15c Wintervoedselakker 1 oktober tot 1 augustus
15d Wintervoedselakker 1 oktober tot 1 februari

16 Vogelakker

Introductie
Een vogelakker is een volveldse, (liefst meerjarige) maatregel die bestaat uit een afwisseling van stroken met een meerjarig eiwitgewas (bij voorkeur luzerne of grasklaver) en stroken ingezaaid met een mengsel van grassen, granen en kruiden (braak met inzaai). Het aandeel luzerne of grasklaver in de vogelakker bedraagt ongeveer 75% van de oppervlakte, het aandeel natuurbraak 25%. De stroken met luzerne of grasklaver worden maximaal 3 à 4 keer gemaaid en kunnen worden benut als groenvoer in de veehouderij. Bij het maaibeheer wordt rekening gehouden met de broedcyclus van de veldleeuwerik. Graan- en braakstroken kunnen fungeren als wintervoedsel voor vogels en worden dus niet geoogst of gemaaid.

Vogelakkers zijn bedoeld voor muizenetende roofvogels en uilen, maar ook broedende veldleeuweriken en overwinterende akkervogels worden door Vogelakkers aangetrokken. Om goed te functioneren moeten vogelakkers meerdere jaren op dezelfde plek liggen, zodat de muizenpopulatie zich kan opbouwen. Een vogelakker moet na een paar jaar vernieuwd of verplaatst worden. Voor het laatste jaar kan pakketvariant b gebruikt worden, zodat in het najaar de grond bewerkt kan worden.

Vogelakker in Flevoland, vogelakkers zijn ontwikkeld door de Werkgroep Grauwe Kiekendief (Foto https://flevolandsagrarischcollectief.nl/anlb/vogelakker/

Beheer

Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding)

- *Pakket a:* Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 31 december uit één of meerdere van de volgende gewassen: granen (niet zijnde maïs of graanstoppel), ingezaaide kruiden, eiwitgewassen (luzerne, rode klaver), braak (inzaai of spontane opkomst), bladrammenas, gras [9].
- *Pakket b:* Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 15 augustus uit één of meerdere van de volgende gewassen: granen (niet zijnde maïs of graanstoppel), ingezaaide kruiden, eiwitgewassen (luzerne, rode klaver), braak (inzaai of spontane opkomst), bladrammenas, gras [9].

Aanvullende beheervoorschriften

- Vogelakkers liggen bij voorkeur 3-4 jaar op één plek en worden daarna verplaatst, om voldoende kwaliteit in het gewas te houden. In het laatste jaar kan *pakket b* worden gebruikt, zodat in het najaar kan het perceel klaar worden gemaakt voor een nieuwe teelt of vernieuwing van de vogelakker.
- Het aandeel luzerne of grasklaver in de vogelakker bedraagt ongeveer 75% van de oppervlakte, het aandeel natuurbraak 25%. Ze worden als stroken geteeld
- De eiwitgewassen en natuurbraak met ingezaaide kruiden (braak – inzaai) worden in stroken naast elkaar geteeld. Eventueel kan een deel van de braakstroken hoofdzakelijk uit graan bestaan om als wintervoedsel te dienen.
- De eiwitgewassen worden jaarlijks minimaal 1, maximaal 3 of 4 keer gemaaid en afgevoerd. De maaidata worden afgestemd op de (broedende) vogels. Voor veldleeuwerik moet de eerste maaibeurt na 1 juni plaatsvinden en worden er minimaal 45 dagen tussen de maaibeurten aangehouden.
- De strook met natuurbraak/graan wordt ingezaaid met een meerjarig mengsel, passend bij de regio. Maaien van deze strook is niet nodig, hooguit worden probleemonkruiden pleksgewijs uitgemaaid.
- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het ‘Protocol gebruik herbiciden open akkerland’ bij agrarisch natuurbeheer
- De oppervlakte mag alleen worden bemest op het gedeelte met eiwitgewassen, en wel binnen 2 dagen na een maaibeurt. Als er bemest wordt is alleen rundermest toegestaan. Andere vormen van dierlijke mest en kunstmest zijn niet toegestaan.
- De vogelakker wordt niet beweid, omdat beweiding te veel kans op verstoring voor foeragerende, rustende en nestelende vogels.

Adviezen

- Ligging van de vogelakker: in de open ruimte, niet te dicht bij de boerderij of andere bebouwing in verband met verstoring.

Pakketvarianten

16a Vogelakker, meerjarig

16b Vogelakker, meerjarig – laatste jaar

17 Bouwland voor hamsters

Introductie
Voor hamsters is het van belang dat er voedsel, veiligheid en dekking in de winter is. Dat kan door op bouwland graan en luzerne te telen. Een deel van de percelen mag worden geoogst, maar op hamstervriendelijke wijze.

Hamstervriendelijk graan (foto: https://www.facebook.com/NatuurrijkLimburg/photos/pcb.2249074168541725/2249070025208806)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer]

- *Pakket a*: Minimaal 90 % van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 1 september uit één van de volgende gewassen of teelten: granen (niet zijnde mais of graanstoppel), luzerne, bladrammenas, ingezaaide kruiden, eiwitgewassen (klaver- of wikkesoorten) of een combinatie van deze [9].
- *Pakket b*: Minimaal 90 % van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 1 september uit één van de volgende gewassen of teelten: granen (niet zijnde mais of graanstoppel), ingezaaide kruiden, of eiwitgewassen (klaver- of wikkesoorten) of een combinatie van deze [9].
- *Pakket c en d*: Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 mei tot 1 juli uit het gewas graan (niet zijnde maïs), luzerne, ingezaaide kruiden of eiwitgewassen (klaver- of wikkesoorten) of een combinatie van deze [9].

Aanvullende beheervoorschriften

- De zaaidichtheden worden toegespitst op bescherming van de Hamster (richtlijn: haver 110-140 kg; tarwe 130-200 kg en rogge 120-180 kg/ha).
- Zaaizaad (van alle gewassen) wordt niet behandeld met insecticiden.
- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het Protocol gebruik herbiciden open akkerland bij agrarisch natuurbeheer.
- Mechanische bestrijding van plaagonkruiden is gedurende het gehele jaar pleksgewijs toegestaan (in overleg met het collectief).
- Het overstaande graan, luzerne en bladrammenas wordt jaarlijks in het voorjaar (februari of maart) geklepeld om een geschikt zaaibed te krijgen. Bij de overblijvende luzerne wordt geklepeld voor een goede uitstoeling en hergroei, en voor de inzaai van wintergraan wordt er geklepeld in de herfst.
- De grondbewerking mag niet dieper dan 25 cm plaatsvinden.
- De beheereenheid wordt niet beweid.
- *Pakket c:* Luzerne mag tot 1 augustus worden geoogst. Oogst gebeurt in stroken van max 25 m breed en per perceel worden stroken ongeveer 3 weken na elkaar geoogst.
- *Pakket c:* Het graan wordt geoogst, met de aanbeveling de stoppel te laten staan, dan wel een nagewas te zaaien, in overleg met het collectief.
- *Pakket c:* Gebruik van halmverkorter is toegestaan.
- *Pakket d:* Oogsten is toegestaan mits er een dekkinggevend ondergewas aanwezig is of zich binnen 2-3 weken ontwikkelt.
- *Pakket d*: Laten staan van stoppel met zaadmengsel/ondergewas op de beheereenheid minimaal tot en met september of tot volgend voorjaar.
- *Pakket d*: Bemesting van de beheereenheid met kunstmest of drijfmest is niet toegestaan. Bemesting met stalmest in overleg met het collectief.

Adviezen

- In goed overleg tussen deelnemer en veldmedewerker kunnen activiteiten tussentijds bijgesteld worden. Dit gebeurt op basis van nieuwe inzichten ten aanzien van het ecologisch doelbereik die gedurende de beheerperiode opgedaan worden door zowel deelnemer als het collectief. De deelnemers trekken in het collectief gezamenlijk op om inzichten en kennis op te doen en te delen.

Pakketvarianten

17a Bouwland voor hamsters zonder oogst: combinatie van graan, luzerne en eventueel bladrammenas

17b Graanperceel/opvangstrook voor hamsters zonder oogst: perceel of strook met alleen graan

17c Regulier bouwland met hamstervriendelijke oogst: graan of luzerne

17d Kruidenrijk Graanperceel/Opvangstrook voor hamsters met oogsten graan

18 Kruidenrijke akker

Introductie
Kruidenrijke akkers bieden broedgelegenheid en voedsel aan akkervogels. De akker bestaat uit een mengsel van graan en akkerkruiden. De akkers worden beperkt bemest (geen kunstmest) en ook chemische onkruidbestrijding wordt vermeden. Granen worden bij voorkeur ruim gezaaid, zodat er ruimte is voor kruiden in de ondergroei. Dit biedt mogelijkheden voor akkervogels, insecten en muizen. Een akker waarvan de stoppel in de winter blijft staan biedt voedsel en dekking.

Doelsoorten van de leefgebieden open akker en droge dooradering die gebruik maken van kruidenrijke akkers zijn bijvoorbeeld: gele kwikstaart, grauwe gors, houtduif, kerkuil, patrijs en ringmus.

De granen dragen ook bij aan doelstelling klimaat. Doordat granen diepe wortels hebben, dragen ze bij aan een bodemstructuur die zorgt voor goede doorlatendheid voor water. Tevens hebben diezelfde wortels ook een gunstig effect op de hoeveelheid koolstof in de bodem.

Foto Florarijke akker (Bron: website Natuurrijk Limburg https://www.natuurrijklimburg.nl/florarijke-akkers/)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer]

- *Pakket a*: Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat vanaf 15 mei tot 15 juli uit granen (geen maïs) en kruiden (ingezaaid of spontaan) [9].
- *Pakket f*: Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat vanaf 15 mei tot 15 juli uit een éénjarige teelt (niet zijnde graan of maïs) en kruiden (ingezaaid of spontaan) [9].

Aanvullende beheervoorschriften

- Geen bemesting met kunstmest, omdat dit pakket er op gericht is een open gewas te telen, met ondergroei van kruiden.
- Dun zaaien (80-100 kg/ha).
- Geen insecticiden en geen chemische onkruidbestrijding gedurende het groeiseizoen.

- Buiten het seizoen chemische onkruidbestrijding enkel pleksgewijs mogelijk conform het Protocol gebruik herbiciden open akkerland,

Adviezen

- 15 mei tot 15 juli is de minimale periode waarop wordt gecontroleerd. Het wordt aangeraden om de periode die het collectief aanhoudt af te stemmen op bescherming van de doelsoorten.
- Dit pakket heeft ecologische meerwaarde als het wordt gecombineerd met een kruidenrijke akkerrand of botanische hooilandrand.
- Dit pakket kan cumuleren met het beheerpakket beperkte chemische onkruidbestrijding.
- Wanneer kruiden worden ingezaaid, dan is het advies om hiervoor inheemse, streekeigen zaadmengsels te gebruiken

Pakketvarianten

18a Kruidenrijke akker
18f Ander gewas, geen graan

19 Kruidenrijke akkerranden

Introductie
In akkerranden wordt geen gewas geteeld. Ze zijn ingezaaid met een mengsel van grassen, kruiden en granen. Ze worden niet bemest en niet bespoten (uitgezonderd pleksgewijs). Akkerranden brengen het mozaïekpatroon terug in het cultuurlandschap en zijn positief voor akkervogels. Vanwege de geringere bodemverstoring en de grotere bufferwerking boeken brede, meerjarige akkerranden meer natuurresultaat dan smalle, eenjarige randen.

Kruidenrijke akkerranden die overlappen met de wettelijk verplichte bufferstroken ontvangen een lagere vergoeding. Deze worden randen worden afgesloten via pakketvariant 19b. Akkerranden die niet overlappen met een bufferstrook worden via pakketvariant 19a afgesloten.

Kruidenrijke akkerrand (foto https://www.collectiefutrechtoost.nl/nieuws?start=6)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer]

- Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 15 augustus uit een combinatie van gras, granen (niet zijnde maïs of graanstoppel), ingezaaide kruiden, eiwitgewassen (luzerne, rode klaver), braak (inzaai), een deel van de grassen en kruiden mogen worden gemaaid en afgevoerd [9].

Aanvullende beheervoorschriften

- Akkerranden zijn bij voorkeur meerjarig. Het gebruikte zaadmengsel past bij de regio en het doel van de rand en wordt in overleg met het collectief gekozen. Mengsels met inheemse, streekeigen soorten hebben sterke voorkeur.
- Een rand kan langs de rand van een perceel liggen, maar ook dwars over het perceel, bijvoorbeeld voor randen voor functionele agrobiodiversiteit (vaak gericht op plaagonderdrukkende insecten).

- Eenjarige randen en meerjarige randen blijven minstens tot 1 september staan, tenzij ze in het najaar vernieuwd worden.
- Bij vernieuwing van een meerjarige rand in het najaar wordt er tussen 15 augustus en 15 oktober gezaaid.
- De rand mag in de periode van 15 augustus tot 15 april geploegd worden, afhankelijk van het beheerplan en bovenstaande punten.
- Bij maaiwerkzaamheden wordt het maaisel binnen een maand afgevoerd, tenzij in het beheerplan anders is afgesproken.
- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het Protocol gebruik herbiciden open akkerland bij agrarisch natuurbeheer.
- Bemesting van de beheereenheid is niet toegestaan, tenzij het gaat om een rand van tenminste 9 meter breed waarin kruiden (eventueel met granen) zijn ingezaaid. In dat geval is een bemesting met vaste mest toegestaan, indien dit passend is binnen het beheerplan.
- De rand wordt niet beweid van 1 juni tot 15 augustus.

Adviezen

- Als de rand een minimale breedte moet hebben, kan dat in SCAN-ICT worden aangegeven
- Dit pakket kan cumuleren met pakket 55 *Beperkt gebruik onkruidbestrijdingsmiddelen* (maar niet op het deel dat overlapt met bufferstroken)

Pakketvarianten

19a Kruidenrijke akkerrand

19b Kruidenrijke akkerrand op bufferstrook

20 Hakhoutbeheer

Introductie
Houtwallen en houtsingels zijn als lijnvormig landschapselement een verbindingsweg door het agrarische landschap voor kleine zoogdieren. Ook amfibieën en insecten, zoals vlinders, maken hier gebruik van. Ze bieden nest-, schuil- en voedselgelegenheid voor vogels zoals geelgors, grauwe klauwier, houtduif en torenvalk en zorgen simpelweg ook voor een aantrekkelijk cultuurlandschap.

Hakhoutbeheer heeft tot doel om gelaagdheid in de houtwal en houtsingel te krijgen, met een kruidlaag, struiklaag en boomlaag. Daarvoor is het nodig om het gefaseerd te beheren. Gefaseerd beheer betekent dat er één keer in de ca 6 jaar groot onderhoud plaatsvindt (tussenkap) en één keer in de ca 25 jaar het element helemaal wordt teruggezet (eindkap). De naamgeving van het beheer kan regionaal verschillen. Ook bij eindkap heeft het meerwaarde om enkele bomen te sparen (overstaanders). Belangrijk hierbij is de aansturing door het collectief. Zonder actief hakhoutbeheer verandert het landschapselement in een bomenrij zonder onderbegroeiing. Dergelijke elementen hebben een veel lagere bijdrage aan de biodiversiteit doordat zij minder schuil- en voedselgelegenheid bieden. In het netwerk van landschapselementen worden tussenkap en eindkap ieder jaar op een andere plaats gepland.

Het jaarlijkse beheer van elementen die geen groot onderhoud nodig hebben is vooral gericht op veiligheid. Voorkomen moet worden dat dood hout valt en gevaar oplevert. Ook kan het nodig zijn om bramen en brandnetels terug te snoeien.

Hakhoutbeheer langs natuurlijke beken draagt bij aan de verbetering van de waterkwaliteit. De kruid-, struik- en boomlaag zorgen voor schaduwwerking en houden de oevers vast. Invallend blad en takken en ingroeiende boomwortels bieden schuilplaatsen en voedsel voor beekfauna. Van belang is om de zijde aan de waterkant niet te snoeien.

Beschadiging van het wallichaam door vertrapping of aanvreten van de vegetatie door vee moet worden voorkomen door het plaatsen van een raster. Als er geen vee loopt, is een raster niet nodig.

Houtwal in Noardlike Fryske Wâlden (*http://www.noardlikefryskewalden.nl/over-nfw/)*

Beheer

Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Er wordt gevrijwaard voor beschadiging door vee van 1 januari tot 31 december [11].
- Jaarlijks is minimaal 5% tot maximaal 40% van oppervlakte van de beheereenheden in het leefgebied gekapt, geknot, gesnoeid of gedund ten behoeve van handhaven verschijningsvorm [22].
- Snoeiafval is verwijderd of op rillen gelegd in het element en/of maaiafval is verwijderd [24].

Aanvullende beheervoorschriften

- De landschappelijke verschijningsvorm moet in stand blijven. Deze wordt vastgelegd in het beheerplan. Bij de bepaling van de verschijningsvorm kan gebruik gemaakt worden van de omschrijvingen van diverse landschapselementen in de Index Landschap.
- Ieder jaar wordt het element gecheckt op dood hout dat een risico oplevert voor de veiligheid. Eventueel worden exoten verwijderd en worden bramen teruggesnoeid.
- Het element bestaat bij voorkeur uit inheemse, streekeigen soorten. Ongewenste (hout)soorten mogen via uitgraven, mechanische of stobbenbehandeling worden bestreden.
- *Pakket b*: Eén keer in de contractperiode vindt een tussenkap plaats.
- *Pakket c:* Eén keer in de contractperiode vindt een eindkap plaats. De werkwijze wordt door het collectief bepaald.
- Hakhoutbeheer langs natuurlijke beken: jaarlijks tussen 5 en 10% snoeien en kap maximaal één keer per 12 jaar, zijde langs de beek niet snoeien of kappen
- Het snoeien vindt jaarlijks plaats van 1 januari t/m 14 maart en/of vanaf 1 oktober.
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. voor pleksgewijze bestrijding van haarden van probleemonkruiden zoals akkerdistel, ridderzuring, jacobskruiskruid en brandnetel. Niet branden in het element of in de directe omgeving van het element.
- Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element. Takken mogen wel op rillen worden gelegd.
- Slootmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in het element.
- Bemesting is niet toegestaan.
- Er wordt beschermd tegen schade als gevolg van beweiding op aangrenzende gronden. Het raster mag niet aan de bomen bevestigd worden.

Adviezen

- Bij aanplant van nieuwe bomen en struiken is het belangrijk om voor autochtoon, streekeigen planten te gaan. Die hebben grote meerwaarde voor de biodiversiteit.

Pakketvarianten

20a Jaarlijks onderhoud
20b Jaarlijks onderhoud + tussenkap in de contractperiode
20c Jaarlijks onderhoud + eindkap/groot onderhoud in de contractperiode

Meldingen

Uitgevoerd groot beheer tussen 1 oktober 2022 t/m 14 maart 2023, moet uiterlijk 28 maart 2023 zijn gemeld bij RVO.nl voor beheerjaar 2023. De melding mag gebundeld gedaan worden. Alleen het deel melden dat gesnoeid is.

21 Beheer van bomenrijen

Introductie
Dit pakket bestaat vaak uit knotbomenrijen of oude lanen. Voor het ANLb moeten ze wel langs agrarische percelen liggen.

Knotbomenrijen zijn kenmerkend voor het Nederlandse landschap. Knotten houdt in de betreffende boom eens in de paar jaar van zijn kruin ontdoen waarna deze weer uitloopt. De meest bekende soorten om te knotten zijn wilg, eik, els, es of populier. Vooral oude knotbomen zijn waardevol voor de biodiversiteit vanwege hun functie als broedplek voor vogels als rans- en steenuil, die gebruik maken van aanwezige holtes. De vroeg in het voorjaar bloeiende knotwilgen zijn belangrijk voor wilde bijen en andere insecten die van stuifmeel en nectar leven. De wat ruigere strook tussen de knotbomen biedt een goede leefomgeving voor muizen, etc. die op hun beurt weer als voedsel dienen voor de rans- of steenuil.

Oude lanen vormen, naast een karakteristiek landschapselement, een biotoop voor vleermuizen en holenbroeders. Om hun ecologische functie goed te vervullen is aaneengeslotenheid van de boomkronen van belang.

Knotbomen (foto https://www.landschapsfondshollandrijnland.nl/knotbomen/)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Er wordt gevrijwaard voor beschadiging door vee van 1 januari tot 31 december [11].
- Jaarlijks is minimaal 5% tot maximaal 40% van oppervlakte van de beheereenheden in het leefgebied is gekapt, geknot, gesnoeid of gedund ten behoeve handhaven verschijningsvorm [22].
- Snoeiafval is verwijderd of op rillen gelegd in het element en/of maaiafval is verwijderd [24].

Aanvullende beheervoorschriften

- Knotbomen worden één keer in de 4 tot 6 jaar geknot.

- Voor overige bomen geldt: jonge bomen worden gemiddeld eenmaal per 5 jaar gesnoeid, en oudere bomen gemiddeld eenmaal per 10 jaar. Bij oudere bomen kan het snoeien zich beperken tot het verwijderen van dood hout (indien noodzakelijk). Na het snoeien is de lengte van de kroon minimaal 2/3 van de totale hoogte van de boom.
- Het snoeien vindt jaarlijks plaats van 1 januari tot en met 14 maart en na 1 oktober.
- Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element.
- Er wordt beschermd tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden. Oudere bomen hebben geen raster nodig bij begrazing door koeien of schapen. Bij begrazing door paarden of geiten is wel een raster nodig. Het raster mag niet aan de bomen bevestigd worden.
- Slootmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid.
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. voor pleksgewijze bestrijding van haarden van probleemonkruiden zoals akkerdistel, ridderzuring, jacobskruiskruid en brandnetel. Het element bestaat bij voorkeur uit inheemse, streekeigen soorten. Ongewenste (hout)soorten mogen via uitgraven, mechanische of stobbenbehandeling worden bestreden.

Adviezen

- Voor vleermuizen is aaneengeslotenheid van boomkruinen van belang.

Pakketvarianten

21a Beheer van bomenrijen

Meldingen

Uitgevoerd beheer tussen 1 oktober 2022 t/m 14 maart 2023, moet uiterlijk 28 maart 2023 zijn gemeld bij RVO.nl voor beheerjaar 2023. De melding mag gebundeld gedaan worden. Alleen het deel melden dat gesnoeid is.

22 Knip- of scheerheg

Introductie

Een knip-of scheerheg is een cultuurhistorische heg, vaak om een boomgaard. Heggen zijn al eeuwen te vinden in het Nederlandse cultuurlandschap. Door het regelmatig knippen heeft de heg een strak en recht uiterlijk, zonder open gaten. Knip-en scheerheggen dragen –mits van voldoende breedte – bij aan de biodiversiteit vanwege hun functie als broed- en leefgebied voor veel soorten. Door minder vaak te snoeien (pakket b), kan de heg uitlopen en gaan bloeien, dit is van belang voor insecten.

Knip- of scheerheg in Limburg (foto https://www.natuurrijklimburg.nl/beheertip/belangrijke-beheertip-knip-en-scheerheggen/)

Beheer

Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding)

- Er wordt gevrijwaard voor beschadiging door vee van 1 januari tot 31 december [11].
- Snoeiafval is verwijderd of op rillen gelegd in het element en/of maaiafval is verwijderd [24].
- *Pakket a:* Jaarlijks is minimaal 100% van oppervlakte van de beheereenheden in het leefgebied gekapt, geknot, gesnoeid of gedund ten behoeve handhaven verschijningsvorm [22].
- *Pakket b:* Jaarlijks is minimaal 20% tot maximaal 50% van oppervlakte van de beheereenheden in het leefgebied gekapt, geknot, gesnoeid of gedund ten behoeve handhaven verschijningsvorm [22].

Aanvullende beheervoorschriften

- Van 15 maart tot 16 juli mag niet gesnoeid worden vanwege de natuurbeschermingswet. De heg wordt in een cyclus van minimaal eenmaal per 3 jaar en maximaal eenmaal per jaar gesnoeid (geknipt/geschoren) (zie pakketten).
- Na het knippen of scheren heeft de heg een minimale hoogte van 0,8 meter.
- Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element.

- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. voor pleksgewijze bestrijding van haarden van probleemonkruiden zoals akkerdistel, ridderzuring, jacobskruiskruid en brandnetel. Slootmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid.
- Bemesting is niet toegestaan.
- Niet branden in het element of in de directe omgeving van het element.
- Een raster wordt niet aan de heg bevestigd.
- Het element bestaat bij voorkeur uit inheemse, streekeigen soorten. Ongewenste (hout)soorten mogen via uitgraven, mechanische of stobbenbehandeling worden bestreden.

Pakketvarianten

22a Jaarlijks beheer van knip- en scheerheg
22b Eén keer per 2 of 3 jaar scheren

Meldingen

Pakket b: Uitgevoerd beheer tussen 1 oktober 2022 t/m 14 maart 2023, moet uiterlijk 28 maart 2023 zijn gemeld bij RVO.nl voor beheerjaar 2023. De melding mag gebundeld gedaan worden. Alleen het deel melden dat gesnoeid is.

23 Struweelhaag

Introductie
Struweelhagen vormen een belangrijk leefgebied voor aan struwelen en zomen gebonden flora en fauna van het cultuurlandschap zoals braamsluiper, grasmus en grauwe klauwier.

Struweelhagen onderscheiden zich van de knip- en scheerheg door de extensievere vorm van beheer. Het zijn vrij uitlopende hagen van veelal doornige struikvormers, zoals meidoorn en sleedoorn, die eens in de 5 – 7 jaar worden afgezet. Verder komen in struwelen klimplanten voor als hop, kamperfoelie en bosrank.

Struweel langs natuurlijke beken draagt bij aan de verbetering van de waterkwaliteit. Het zorgt voor schaduwwerking en de wortels houden de oevers vast. Invallend blad en takken, ingroeiende wortels bieden schuilplaatsen en voedsel voor beekfauna. Van belang is om de zijde aan de waterkant niet te snoeien.

Struweelhaag (foto https://www.landschapsbeheergelderland.nl/plant-een-haag/)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in de koppeltabel, basis voor de vergoeding [activiteitnummer]).

- Er wordt gevrijwaard voor beschadiging door vee van 1 januari tot 31 december [11]
- Jaarlijks is minimaal 5% tot maximaal 40% van oppervlakte van de beheereenheden in het leefgebied is gekapt, geknot, gesnoeid of gedund ten behoeve handhaven verschijningsvorm [22].
- Snoeiafval is verwijderd of op rillen gelegd in het element en/of maaiafval is verwijderd [24].

Aanvullende beheervoorschriften

- Van 15 maart tot 16 juli mag niet gesnoeid worden vanwege de natuurbeschermingswet.
- Het struweel wordt periodiek gesnoeid of afgezet. Het snoeien of afzetten vindt plaats van 1 januari tot en met 14 maart en vanaf 16 juli.
- *Pakket a en b:* Jaarlijks beheer met groot onderhoud in de contractperiode: Struweelhaag met grootschalig onderhoud. Het element kan vrij uitgroeien en wordt 1 maal per 5 tot 7 jaar of 12 jaar aan drie zijden gesnoeid (één keer in de 6-jarige contractperiode).
- Struweel langs natuurlijke beken: jaarlijks tussen 5 en 10% snoeien en kap maximaal 1 keer per 12 jaar, zijde langs de beek niet snoeien of kappen.
- Het element bestaat bij voorkeur uit inheemse, streekeigen soorten. Ongewenste (hout)soorten mogen via uitgraven, mechanische of stobbenbehandeling worden bestreden.
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. voor pleksgewijze bestrijding van haarden van probleemonkruiden zoals akkerdistel, ridderzuring, jacobskruiskruid en brandnetel. Bemesting is niet toegestaan.
- Een raster mag niet aan het struweel bevestigd worden.
- Niet branden in het element of in de directe omgeving van het element.
- Het gebruik van een klepelmaaier is niet toegestaan.
- Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element.
- Slootmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in het element.

Adviezen

- Verschil met hakhout: in een struweelhaag staan meestal geen overstaande bomen, en de hoogte waarop je terugsnoeit verschilt. Ook doelsoorten verschillen voor een deel.

Pakketvarianten

23a Jaarlijks beheer struweelhaag met groot onderhoud in de contractperiode (cyclus 5-7 jaar)
23b Jaarlijks beheer struweelhaag met groot onderhoud in de contractperiode (cyclus > 12 jaar)
23c Jaarlijks beheer struweelhaag

Meldingen

Uitgevoerd groot beheer tussen 1 oktober 2022 t/m 14 maart 2023, moet uiterlijk 28 maart 2023 zijn gemeld bij RVO.nl voor beheerjaar 2023. De melding mag gebundeld gedaan worden. Alleen het deel melden dat gesnoeid is.

24 Struweelrand - zoomvegetatie

Introductie
Een struweelrand is een lijnvormig begroeiing van ruigte en struiken met een bedekking van bomen en struiken van 0 tot maximaal 50%. In het geval van bramen mag de struiklaag tot 100% bedekken. De struweelrand kan zich ontwikkelen vanuit een extensief beheerde situatie, bijvoorbeeld onder een rasterdraad, op een steilrand of in een droge greppel. De struweelrand kan ook aangeplant worden. Afhankelijk van het beheer ontstaan dan randen die vooral bestaan uit ruigtekruiden, struiken of een combinatie van beide.

Een struweelrand kan vrij liggend zijn, bijvoorbeeld bij een graslandperceel, maar ook tegen een ander element aanliggen, bijvoorbeeld als overgang van een houtopstand naar het aangrenzende intensiever gebruikte landbouwperceel.

Door het extensieve beheer van deze randen is er veel rust en dekking. Bloeiende ruigtekruiden trekken veel insecten en daarmee vogels. Solitaire struiken zijn voor vogels ideale uitkijk- en zangposten en bieden nestgelegenheid.

Struweelrand langs struweel (Foto Harm Kossen https://www.natuurrijklimburgzuid.nl/wp-content/uploads/2018/06/Presentatie-Harm-Kossen-ALV-NaLi-Zuid-30-mei-2018.pdf)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in de koppeltabel, basis voor de vergoeding [activiteitnummer]).

- Minimaal 5% tot maximaal 40% van het leefgebied onder beheer is jaarlijks gesnoeid [22].
- Minimaal 5% tot maximaal 35% van de eenheid of van het leefgebied onder beheer is jaarlijks geschoond dan wel geschoond en gemaaid dan wel gemaaid [23].
- Snoeiafval is verwijderd of op rillen gelegd in het element en/of maaiafval is verwijderd [24].

Aanvullende beheervoorschriften

- Van 15 maart tot 16 juli mag niet gesnoeid worden vanwege de natuurbeschermingswet.
- Snoeiwerkzaamheden worden jaarlijks uitgevoerd van 1 januari tot en met 14 maart en/of vanaf 16 juli

- De houtige soorten worden periodiek teruggezet en de struiken, ruigte of grasvegetatie in de zoom wordt gefaseerd gemaaid. Ieder jaar blijft een deel staan.
- Om ruigte te stimuleren, jaarlijks maar maximaal de helft maaien. Ruigte niet vaker dan eens per 2 à 3 jaar maaien.
- Het deel van de rand met de kruidachtige begroeiing wordt gefaseerd gemaaid, bijvoorbeeld met sinusbeheer
- Snoeihout mag op stapels of rillen in het element worden verwerkt voor zover dat het element en de begroeiing niet schaadt.
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. voor pleksgewijze bestrijding van haarden van probleemonkruiden zoals akkerdistel, ridderzuring, jacobskruiskruid en brandnetel.
- Beschermen tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden.
- Bemesting is niet toegestaan.
- Niet branden in het element of in de directe omgeving van het element.
- Slootmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid.
- Maak gebruik van autochtone, inheemse soorten.
- Ongewenste houtsoorten mogen via uitgraven, mechanische of stobbenbehandeling worden bestreden.

Pakketvarianten

24a Struweelrand-zoomvegetatie

Meldingen

Uitgevoerd beheer (snoeien) tussen 1 oktober 2022 t/m 14 maart 2023, moet uiterlijk 28 maart 2023 zijn gemeld bij RVO.nl voor beheerjaar 2023. De melding mag gebundeld gedaan worden. Alleen het deel melden dat gesnoeid is.

Uitgevoerd jaarlijks beheer (schonen/maaien) binnen 14 kalenderdagen melden bij RVO.nl.

25 Beheer van bomen op landbouwgrond

Introductie
Bomen op landbouwgrond staan meestal solitair, soms verspreid over een perceel. De bomen hebben de ruimte om zich optimaal te ontwikkelen, met een volle brede kroon, en vallen daardoor duidelijk op. Ze kunnen bewust solitair zijn geplant, maar ook overblijfselen zijn van een grotere houtopstand. Solitaire bomen zijn vaak markante herkenningspunten in het landschap.

Het verschil met beheerpakket 21 (*Beheer van bomenrijen*) is dat dit pakket kan overlappen met landbouwgrond. Beheerpakket 21 is een landschapspakket. Qua beheer lijken de pakketten wel sterk op elkaar.

Solitaire boom (https://www.landschapsfondshollandrijnland.nl/solitaire-boom/)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Er wordt gevrijwaard voor beschadiging door vee van 1 januari tot 31 december [11]
- Jaarlijks is minimaal 5% tot maximaal 40% van oppervlakte van de beheereenheden in het leefgebied is gekapt, geknot, gesnoeid of gedund ten behoeve handhaven verschijningsvorm [22].
- Snoeiafval is verwijderd of op rillen gelegd in het element en/of maaiafval is verwijderd [24].

Aanvullende beheervoorschriften

- Dit pakket is bedoeld voor bomen die in een terrein staan dat als landbouwgrond in gebruik is, zoals solitaire bomen en knotbomen. De bomen kunnen ook in een rij staan.
- Het pakket is onderdeel van de referentie landbouwgrond.
- Er geldt een maximum van 100 bomen per hectare (anders wordt het een landschapselement en is een ander pakket van toepassing).

- Voor solitaire bomen geldt: jonge bomen worden gemiddeld eenmaal per 5 jaar gesnoeid, en oudere bomen gemiddeld eenmaal per 10 jaar. Bij oudere bomen kan het snoeien zich beperken tot het verwijderen van dood hout (indien noodzakelijk). Na het snoeien is de lengte van de kroon minimaal 2/3 van de totale hoogte van de boom.
- Van 15 maart tot 16 juli mag niet gesnoeid worden vanwege de natuurbeschermingswet.
- Het snoeien vindt jaarlijks plaats van 1 januari tot en met 14 maart en/of vanaf 16 juli oktober.
- Als snoeihout versnipperd wordt, mogen de snippers niet verwerkt worden in het element.
- Er wordt beschermd tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden. Wortelbeschadigingen worden tegengegaan door o.a. niet te ploegen.
    - Jonge bomen in een weiland (boomdijk) zijn voorzien van een boomkorf of zijn uitgerasterd.
    - Oudere bomen hebben geen raster nodig bij begrazing door koeien of schapen. Bij begrazing door paarden of geiten is wel een raster nodig. Een raster mag niet aan de bomen bevestigd worden.
- Slootmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid.
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. voor pleksgewijze bestrijding van haarden van probleemonkruiden zoals akkerdistel, ridderzuring, jacobskruiskruid en brandnetel.
- Toepasbaar voor autochtone, inheemse soorten.

Adviezen

- Restanten van houtsingels waar alleen nog de overstaanders van over zijn, passen niet in dit pakket. Beter is het daar te investeren in herstel van de ondergroei en gelaagdheid.
- Ecologisch gezien heeft het meerwaarde om een combinatie met een struweelrand te maken.

Pakketvarianten

25a Bomen op landbouwgrond

Meldingen

Uitgevoerd beheer tussen 1 oktober 2022 t/m 14 maart 2023, moet uiterlijk 28 maart 2023 zijn gemeld bij RVO.nl voor beheerjaar 2023. De melding mag gebundeld gedaan worden. Alleen het deel melden dat gesnoeid is.

26 Half- en hoogstamboomgaard

Introductie
Boomgaarden zijn niet alleen landschappelijk waardevol, maar hebben ook ecologische waarde door de aanwezigheid van in holten broedende vogels, zoals de steenuil. Onder de schors van oude bomen leven insecten die jaarrond voedsel bieden aan vogels, zoals boomkruiper en grote bonte specht. In het voorjaar trekt de bloesem insecten aan, zoals hommels, bijen en zweefvliegen.

Een belangrijk onderdeel van de boomgaard is de onderbegroeiing. Een kruidenrijke vegetatie zorgt voor insecten waar diverse vogels op afkomen. Bij beweiding ontstaat een wat pollige structuur in het grasland waar muizen zich thuis voelen; een smakelijk onderdeel op het steenuilenmenu.

Boomgaarden passen in het leefgebied Dooradering. Voorbeelden van doelsoorten zijn Gekraagde roodstaart, houtduif, kerkuil, spotvogel, steenuil en ingekorven vleermuis. Dit pakket kan worden afgesloten in hoogstamboomgaarden en halfstamboomgaarden.

Oude appelboom in hoogstamboomgaard (foto https://www.brabantslandschap.nl/assets/Uploads/GallerijFotos/_resampled/ScaleWidthWyI4MDAiXQ/Oude-appelboom.JPG)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Minimaal 25% tot maximaal 100% van het leefgebied onder beheer is jaarlijks gesnoeid [22].
- Snoeiafval is verwijderd of op rillen gelegd in het element en/of maaiafval is verwijderd [24].

Aanvullende beheervoorschriften

- Van 15 maart tot 16 juli mag niet gesnoeid worden vanwege de natuurbeschermingswet.
- Het snoeien vindt jaarlijks plaats van 1 januari tot en met 14 maart of vanaf 16 juli oktober.
- Appel of peer: bomen tenminste eenmaal per twee jaar gesnoeid. Andere soorten: enkel vorm- of onderhoudsnoei indien nodig.
- Als snoeihout versnipperd wordt, mogen de snippers niet verwerkt worden in het element.
- De stam van de hoogstamfruitboom mag niet beschadigd worden door vee. Het raster mag niet aan de boom bevestigd worden. Jonge bomen in een weiland met vee zijn voorzien van een boomkorf.
- De onderbegroeiing wordt jaarlijks beweid, of de boomgaard wordt jaarlijks gemaaid waarbij het maaisel wordt afgevoerd.
- Bemesting in overleg met het collectief, bij voorkeur graasdiermest. Bij bemesten worden de fruitbomen en wortels niet beschadigd.
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. voor pleksgewijze bestrijding van haarden van probleemonkruiden zoals akkerdistel, ridderzuring, jacobskruiskruid en brandnetel.
- Niet branden in het element of in de directe omgeving van het element.

Pakketvarianten

26a Hoog- en halfstamboomgaard

Meldingen

Uitgevoerd beheer (snoeien) tussen 1 oktober 2022 t/m 14 maart 2023, moet uiterlijk 28 maart 2023 zijn gemeld bij RVO.nl voor beheerjaar 2023. De melding mag gebundeld gedaan worden. Alleen het deel melden dat gesnoeid is.

27 Hakhoutbosje

Introductie
Boeren hebben al eeuwenlang behoefte aan hout voor allerlei doeleinden. Het kan hierbij gaan om brandhout, staken voor de groentetuin of hout voor gereedschapsstelen. Dit soort bosjes wordt in de volksmond ook wel geriefhoutbosjes genoemd. Dergelijke bosjes worden van oudsher als hakhout beheerd.

Hakhoutbosjes hebben een hoge biodiversiteitswaarde door de combinatie van hoog opgaande bomen en lagere struiken en de kruidachtige vegetatie daaronder. Vogels broeden, schuilen en foerageren er en zoogdieren vinden er een schuilplaats. Op de afgestorven bomen kunnen bijzondere mossen en paddenstoelen voorkomen en het dode hout doet gelijk dienst als een insectenhotel. Veel amfibieën vinden er een overwinteringsplaats en vlinders vinden er voedsel en waardplanten om eieren af te zetten.

Er wordt onderscheid gemaakt tussen droog en vochtig hakhout. In droog hakhout zijn boomsoorten zoals zomereik, wintereik, berk en haagbeuk dominant, in vochtig en nat hakhout zijn boomsoorten zoals zwarte els en gewone es dominant. Droog hakhout groeit wat langzamer en heeft daardoor een langere kapcyclus (ca één keer per 15 jaar) dan vochtig hakhout (ca één keer in de 10 jaar eindkap).

Hakhoutbosjes hebben een belangrijke rol als habitat voor doelsoorten, zoals braamsluiper, gekraagde roodstaart, grote lijster en vliegend hert.

Hakhoutbosje (foto: https://hetreestdal.nl/wp/wp-content/uploads/2009/02/hakhout.jpg)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Er wordt gevrijwaard voor beschadiging door vee van 1 januari tot 31 december [11].

- Jaarlijks is minimaal 5% tot maximaal 40% van oppervlakte van de beheereenheden in het leefgebied is gekapt, geknot, gesnoeid of gedund ten behoeve handhaven verschijningsvorm [22].
- Snoeiafval is verwijderd of op rillen gelegd in het element en/of maaiafval is verwijderd [24].

Aanvullende beheervoorschriften:

- Van 15 maart tot 16 juli mag niet gesnoeid worden vanwege de natuurbeschermingswet.
- Het snoeien vindt jaarlijks plaats van 1 januari tot en met 14 maart of vanaf 16 juli oktober.
- Een hakhoutbosje in het ANLb heeft een beperkte omvang, tot ca 1 hectare. Het grenst aan landbouwgrond en is aan minimaal drie zijden vrij liggend. Bosjes groter dan 1,5 hectare worden in het NSP niet meer gezien als agrarisch landschapselement maar als natuurterrein. Deze komen dus niet in de landschapslaag.
- Minimaal 80% van de oppervlakte van het bosje wordt als hakhout beheerd en periodiek afgezet in een cyclus van eenmaal in de 6 – 25 jaar. Bosjes die in de contractperiode geen groot beheer nodig hebben, vallen onder jaarlijks beheer.
- Het verschil tussen droog en vochtig hakhout (*pakketvarianten a en b*) is dat droog hakhout langzamer groeit dan vochtig hakhout. Daardoor heeft droog hakhout een beheercycolus van ca één keer in de 15 jaar eindkap en vochtig hakhout ca één keer in de 10 jaar.
- Snoeihout mag op stapels of rillen in het element verwerkt worden voor zover het de ondergroei en/of de stoven niet schaadt. Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element.
- Bemesting is niet toegestaan.
- Slootmaaisel , bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in het element.
- Het element wordt waar nodig beschermd tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden. Een raster mag niet aan de bomen of struiken bevestigd worden.
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. voor pleksgewijze bestrijding van haarden van probleemonkruiden zoals akkerdistel, ridderzuring, jacobskruiskruid en brandnetel.
- Niet branden in het element of in de directe omgeving van het element.

Adviezen

- Inheemse, autochtone en streekeigen soorten worden gestimuleerd.
- Ongewenste (invasieve) soorten mogen worden bestreden.

Pakketvarianten

27a Jaarlijks beheer en groot onderhoud droog hakhoutbosje (zomereik, wintereik, berk en haagbeuk dominant).

27b Jaarlijks beheer en groot onderhoud vochtig en nat hakhoutbosje (zwarte els en/of gewone es dominant).

27c Jaarlijks beheer hakhoutbosje

Meldingen

Uitgevoerd groot beheer tussen 1 oktober 2022 t/m 14 maart 2023, moet uiterlijk 28 maart 2023 zijn gemeld bij RVO.nl voor beheerjaar 2023. De melding mag gebundeld gedaan worden. Alleen het deel melden dat gesnoeid is.

28 Griendje

Introductie
In bepaalde delen van het land, was het verbouwen van wilgen lange tijd vrij gebruikelijk in vooral moerassige streken. Daarbij werden de wilgen op enige tientallen centimeters boven de grond afgezet. Deze grienden zijn onder andere van belang voor de biodiversiteit vanwege hun functie als leefgebied voor zoogdieren als de bunzing. Als er overstaanders in de vorm van hoge of oude bomen aanwezig zijn is een griendje van belang voor vogels, zoals gekraagde roodstaart en ransuil.

Belangrijk is dat nesten van zwarte kraai en ekster ongestoord aanwezig zijn in het gebied, omdat die gebruikt worden door zeldzame vogelsoorten, zoals ransuil en boomvalk.

Griend (foto https://vechtplassencommissie.nl/2014/01/18/18-jan-2014-queeckhoven/)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Er wordt gevrijwaard voor beschadiging door vee van 1 januari tot 31 december [11].
- Jaarlijks is minimaal 5% tot maximaal 40% van oppervlakte van de beheereenheden in het leefgebied is gekapt, geknot, gesnoeid of gedund ten behoeve handhaven verschijningsvorm [22].
- Snoeiafval is verwijderd of op rillen gelegd in het element en/of maaiafval is verwijderd [24].

Aanvullende beheervoorschriften

- Een griendje bestaat uit inheemse wilgensoorten en wordt geheel als griend beheerd.

- Een griendje wordt periodiek, tenminste eenmaal per 5 jaar, afgezet. Vanwege deze frequentie is er voor dit beheerpakket geen variant met enkel jaarlijks onderhoud.
- Van 15 maart tot 16 juli mag niet gesnoeid worden vanwege de natuurbeschermingswet.
- Het snoeien vindt jaarlijks plaats van 1 januari tot en met 14 maart of vanaf 16 juli oktober.
- Snoeihout mag op stapels of rillen in het element verwerkt worden voor zover het de ondergroei en/of de stoven niet schaadt.
- Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element.
- Het element wordt waar nodig beschermd tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden. Een raster mag niet aan de bomen of struiken bevestigd worden.
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. voor pleksgewijze bestrijding van haarden van probleemonkruiden zoals akkerdistel, ridderzuring, jacobskruiskruid en brandnetel.
- Ongewenste houtsoorten worden bestreden.
- Bemesting is niet toegestaan.
- Slootmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid.
- Niet branden in het element of in de directe omgeving van het element.

Pakketvarianten

28a Griendje

Meldingen

Uitgevoerd beheer tussen 1 oktober 2022 t/m 14 maart 2023, moet uiterlijk 28 maart 2023 zijn gemeld bij RVO.nl voor beheerjaar 2023. De melding mag gebundeld gedaan worden. Alleen het deel melden dat gesnoeid is.

29 Bosje

Introductie
Een bosje is een vlakvormige houtopstand die vroeger vaak aangeplant en beheerd werd als hakhout, maar tegenwoordig niet meer als hakhout wordt beheerd en is doorgeschoten. Dit landschapselement komt in veel agrarische gebieden in Nederland voor en wordt beheerd als bos met hoog opgaande inheemse bomen. Het kan ook als bossingel voorkomen.

Zeker in combinatie met aanliggende zomen en/of kruidenrijke perceelranden leveren deze bosjes een waardevolle bijdrage aan de biodiversiteit. Ze fungeren als leefgebied voor vogels als geelgors (gebruikt de bomen als zangplek), wielewaal, zomertortel, grote lijster, gekraagde roodstaart, torenvalk en ransuil. Vleermuizen maken ook graag gebruik van bosjes, mits er hoge of oude bomen aanwezig zijn. Bosjes vormen ook landhabitat voor amfibieën, zoals de kamsalamander.

Bosje – foto http://sustainablefootprint.org/nl/tiny-woodlands-are-more-important-than-previously-thought/

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Er wordt gevrijwaard voor beschadiging door vee van 1 januari tot 31 december [11].
- Jaarlijks is minimaal 5% tot maximaal 40% van oppervlakte van de beheereenheden in het leefgebied is gekapt, geknot, gesnoeid of gedund ten behoeve handhaven verschijningsvorm [22].
- Snoeiafval is verwijderd of op rillen gelegd in het element en/of maaiafval is verwijderd [24].

Aanvullende beheervoorschriften

- Van 15 maart tot 16 juli mag niet gesnoeid worden vanwege de natuurbeschermingswet.
- Het snoeien vindt jaarlijks plaats van 1 januari tot en met 14 maart of vanaf 16 juli oktober.
- Het bosje wordt beheerd als bos met hoog opgaande bomen.
- De randen van het element worden als hakhout beheerd met een cyclus van eens in de 6 – 25 jaar.
- Een bosje in het ANLb heeft een beperkte omvang, tot ca 1 hectare. Het grenst aan landbouwgrond en is aan minimaal drie zijden vrij liggend. Het kan ook als bossingel voorkomen.

Bosjes groter dan 1,5 hectare worden in het NSP niet meer gezien als agrarisch landschapselement maar als natuurterrein. Deze komen dus niet in de landschapslaag.

- Bosjes die in de contractperiode geen groot beheer nodig hebben, vallen onder jaarlijks beheer.
- Snoeihout mag op stapels of rillen in het element verwerkt worden voor zover het de ondergroei en/of de stoven niet schaadt. Als snoeihout versnipperd wordt mogen de snippers niet verwerkt worden in het element.
- Bemesting is niet toegestaan.
- Slootmaaisel, bagger, maaisel en tuinafval mogen niet verwerkt worden in de beheereenheid.
- Het element wordt waar nodig beschermd tegen schade als gevolg van beweiding of bewerking op aangrenzende gronden. Een raster mag niet aan de bomen of struiken bevestigd worden.
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. voor pleksgewijze bestrijding van haarden van probleemonkruiden zoals akkerdistel, ridderzuring, jacobskruiskruid en brandnetel.
- Niet branden in het element of in de directe omgeving van het element.

Adviezen

- Inheemse, autochtone en streekeigen soorten worden gestimuleerd.
- Ongewenste (invasieve) soorten mogen worden bestreden.

Pakketvarianten

29a Jaarlijks beheer plus periodiek onderhoud in de contractperiode
29b Jaarlijks bosje

Meldingen

Uitgevoerd groot beheer tussen 1 oktober 2022 t/m 14 maart 2023, moet uiterlijk 28 maart 2023 zijn gemeld bij RVO.nl voor beheerjaar 2023. De melding mag gebundeld gedaan worden. Alleen het deel melden dat gesnoeid is.

30 Nestgelegenheid Zwarte Stern

Introductie
Dit pakket richt zich op de bescherming en voortplanting van de zwarte stern. Deze soort vereist bijzondere maatregelen vanwege haar eigenschap graag in de overgangszone van water naar oever in sloten te willen broeden op vlotjes. De zwarte stern broedt in kleine kolonies die niet ver uit elkaar liggen. Dit specifieke pakket is alleen mogelijk op locaties waar kolonies zwarte stern kunnen broeden. Het beheer richt zich op de combinatie van broedvlotjes, als op de aangrenzende overgangszone van het perceel ernaast.

De zwarte stern is een semi-nestvlieder. Dat wil zeggen dat de kuikens niet altijd op de vlotjes blijven tot ze kunnen vliegen. Als er veel of een ernstige verstoring is, worden wat oudere kuikens door de ouders naar meer veilige plekken gebracht. Dat kan een kaal plekje in de oever zijn of wat drijfsels onder overhangende oeverplanten. Dat soort alternatieve plekjes moet er dan wel zijn. Daarnaast wordt het aangeraden om bij slootschonen in de buurt van vlotjes, wat oeverplanten als kalmoes of lisdodden te laten staan, en/of het maaisel niet op te ruimen.

De rustperiode op de aangrenzende oevers duurt tot minimaal 1 juli. Als er vóór 15 juni geen nesten aanwezig zijn op de vlotjes, zullen er geen broedpogingen meer komen en kan de rustperiode tot 15 juni duren.

Nestvlotjes voor Zwarte stern (foto: https://www.rijnvechtenvenen.nl/assets/uploads/files/flyers/Zwarte%20Stern,%20uitleggen%20vlotjes%20zo%20doe%20je%20dat.pdf)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- *Pakket a:* Er wordt aantoonbaar gezocht naar nesten. Gevonden nesten en/of kuikens worden beschermd en gevrijwaard van alle landbouwkundige bewerkingen, via een rustperiode van 1 april tot 1 juli. Gevonden nesten zijn geregistreerd (bijv op stalkaart of via geo informatie). Voor specifieke soorten kan nestgelegenheid worden geplaatst [5].

- *Pakket b:* Er wordt aantoonbaar gezocht naar nesten. Gevonden nesten en/of kuikens worden beschermd en gevrijwaard van alle landbouwkundige bewerkingen, via een rustperiode van 1 april tot 15 juni. Gevonden nesten zijn geregistreerd (bijvoorbeeld op stalkaart of via geo-informatie). Voor specifieke soorten kan nestgelegenheid worden geplaatst [5].
- Het gewas wordt jaarlijks minimaal 1 keer gemaaid en afgevoerd [17].
- Minimaal 4 verschillende indicatorsoorten uit lijst b ten behoeve van specifiek doel zijn in transect aanwezig in de periode 1 april tot 1 oktober [19a].

Aanvullende beheervoorschriften

- Het beheer in dit pakket richt zich grotendeels op de oevers en de strook grasland aan weerszijden van de sloot met nestvlotjes. Die randen zijn minimaal 2 meter breed en 500 meter lang.
- Halverwege de strook met rust worden 5-10 vlotjes in de sloot uitgelegd als nestgelegenheid voor de zwarte stern. De vlotjes liggen op een onderlinge afstand van ten minste 5, maar liever 10 meter, en zijn uiterlijk op 1 mei geplaatst.
- In de rustperiode vinden er geen bewerkingen plaats, ook geen beweiding.
- Gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen is in de rustperiode niet toegestaan.
- Als het aangrenzende perceel wordt beweid voordat de rustperiode is afgelopen, dan moet er een veewerend raster worden geplaatst. Dit moet gemeld worden aan het collectief.
- Zolang er nog zwarte sterns gebruik maken van de vlotjes, mag er na 1 juli niet worden gemaaid of beweid.
- De vlotjes worden, voor zover zij niet langer door de Zwarte stern gebruikt worden, uiterlijk op 1 september uit het water gehaald, schoongemaakt, gedroogd en opgeslagen.
- De te gebruiken nestvlotjes voldoen aan de eisen zoals geformuleerd door de werkgroep van Collectief Rijn, Vecht en Venen (zie factsheet).
- De deelnemer houdt bij op hoeveel vlotjes gebroed wordt en hoeveel jongen er uit komen en meldt dit aan het collectief. Deze gegevens worden door het collectief na afloop van het broedseizoen ter beschikking gesteld aan de Provincie.
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. voor pleksgewijze bestrijding van haarden van probleemonkruiden zoals akkerdistel, ridderzuring, jacobskruiskruid en brandnetel, op maximaal 10% van de beheereenheid.
- Bemesting van de rand is niet toegestaan.
- De beheereenheid mag niet worden gescheurd, gefreesd of heringezaaid.

Pakketvarianten

30a Nest- en opgroeigelegenheid Zwarte stern
30b Nestgelegenheid Zwarte stern

Meldingen

Bij plaatsen van veewerend raster, dit melden aan het collectief.
Ook melden aan het collectief op hoeveel vlotjes gebroed wordt en hoeveel jongen er uitkomen.

31 Insectenrijk grasland

Introductie
Het beheer van dit grasland is primair gericht op de instandhouding (dus niet ontwikkeling) van een kruidenrijke vegetatie waarbij het beheer gericht is op insectenrijke habitats en insectenetende vogels.

Dit pakket kan worden ingezet op graslanden met daarin de kensoort Grote pimpernel (in Limburg). Ook zijn er in deze graslanden veel mierennesten aanwezig (zoals knoopmieren, gewone steekmier en moerassteekmier).

Grasland in Limburg (https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=23618)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Geen gebruik van chemische onkruidbestrijding op min 90 % van de oppervlakte [7].
- Minimaal 4 verschillende indicatorsoorten uit lijst b ten behoeve van specifiek doel zijn in transect aanwezig in de periode 1 april tot 1 oktober [19a].
- Van 15 september tot 31 december is beweiding toegestaan met maximale veebezetting 2 GVE/ha (zie Bijlage 1) [21].

Aanvullende beheervoorschriften

- Beweiding is van 1 januari tot 15 september niet toegestaan.
- Beweiding is toegestaan in de periode 15 september tot 1 januari met maximaal 2 GVE per hectare. Buiten deze periode is beweiding niet toegestaan.
- Het grasland mag niet gescheurd, gefreesd, geploegd of heringezaaid worden.
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. voor pleksgewijze bestrijding van haarden van probleemonkruiden zoals akkerdistel, ridderzuring, jacobskruiskruid en brandnetel, op maximaal 10% van de beheereenheid.

- Buiten de aangegeven periodes is maaien niet toegestaan.
- *Pakket a:* Het gras wordt in periode 1 mei tot 1 juni gemaaid en afgevoerd op de gehele beheereenheid.
- *Pakket a:* Het gras wordt in periode 15 september tot 1 januari gemaaid en afgevoerd op minimaal 60 tot maximaal 75% van de beheereenheid.
- *Pakket a:* De oppervlakte wordt niet bemest en er wordt geen bagger opgebracht.
- *Pakket b:* Gefaseerd maaien: ieder jaar wordt 50% van het perceel gemaaid in de periode van 15 september tot 1 januari, waarbij het maaisel wordt afgevoerd. Het daaropvolgende jaar wordt de andere 50% van de oppervlakte gemaaid in de periode 15 september tot 1 januari, waarbij eveneens het maaisel wordt afgevoerd.
- *Pakket b:* Bemesting is niet toegestaan, met uitzondering van instandhoudingsbemesting met kalk of ruige mest, niet zijnde kippenmest.

Pakketvarianten

31a Insectenrijk grasland: Basis
31b Insectenrijk grasland: Plus

32 Insectenrijke graslandranden

Introductie
Het beheer van de insectenrijke graslandranden is primair gericht op de instandhouding (dus niet ontwikkeling) van een kruidenrijke vegetatie. Door extensief, gefaseerd maaibeheer kunnen er ook ruigtesoorten in groeien en ontstaat er variatie in de vegetatie. Een insectenrijke graslandrand langs, bijvoorbeeld, een houtwal, struweelrand of andere zoomvegetatie biedt een waardevolle toevoeging aan gradiënten en overgangen in de dooradering. Deze vegetatie is waardevol voor insecten, struweelvogels en andere soorten van (droge) dooradering.

Kruidenrijke zoomvegetatie (bron: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/viewer.html?pdfurl=http%3A%2F%2Fwww.bij-zzzaak.nl%2Fdocumenten%2FbijvriendelijkBeheer.pdf&clen=2316982&chunk=true)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in de koppeltabel, basis voor de vergoeding [activiteitnummer]).

- Geen gebruik van chemische onkruidbestrijding op min 90 % van de oppervlakte [7].
- Minimaal 4 verschillende indicatorsoorten uit lijst b ten behoeve van specifiek doel zijn in transect aanwezig in de periode 1 april tot 1 oktober [19a].

Aanvullende beheervoorschriften

- Beweiding is niet toegestaan.
- De rand wordt gefaseerd gemaaid: ieder jaar wordt 50% van de rand gemaaid in de periode van 15 september tot 1 januari, waarbij het maaisel wordt afgevoerd. Het daaropvolgende jaar wordt de andere 50% van de oppervlakte gemaaid in de periode 15 september tot 1 januari, waarbij eveneens het maaisel wordt afgevoerd.
- Het grasland mag niet gescheurd, gefreesd, geploegd of heringezaaid worden.
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. voor pleksgewijze bestrijding van haarden van probleemonkruiden zoals akkerdistel, ridderzuring, jacobskruiskruid en brandnetel, op maximaal 10% van de beheereenheid.
- De oppervlakte wordt niet of beperkt bemest en er wordt geen bagger opgebracht. In overleg met het collectief kan een onderhoudsbemesting met ruige mest worden gegeven.

Adviezen

- Deze rand is goed te combineren met opgaande landschapselementen, het is aan te raden om het aan de zonzijde van het element te leggen

Pakketvarianten

32a Insectenrijke graslandrand

36 Beheer peilscheidingen

Introductie
Maatregelen om water vast te houden op landbouwgrond door peil gestuurde drainage en stuwen helpen in het realiseren van doelstelling voor water en klimaat. Het onderhoud van de peilscheidingen wordt vergoed via dit pakket. Geschikt om in te zetten in de categorieën Klimaat en Water

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- De peilscheiding is jaarlijks schoongemaakt en/of onderhouden [27].

Aanvullende beheervoorschriften

- *Pakket a:* Het pakket kan alleen worden afgesloten in gebieden waar vanuit de Keur niet reeds een verplichting geldt om peilgestuurde drainage aan te leggen, dan wel hierop over te schakelen bij vervanging.
- *Pakket a:* Het drainagepeil mag nooit onder de 70 cm onder maaiveld komen, gemeten bij de peilput.
- *Pakket a:* In perioden van neerslagtekort (zomerhalfjaar) staat de uitstroomvoorziening nooit lager ingesteld dan 50 cm onder maaiveld, gemeten bij de peilput.
- *Pakket a:* Er vindt geen onderbemaling plaats in de peilput.
- *Pakket b:* De stuw bevindt zich in een B- of C-waterloop.
- *Pakket b:* De stuw kan met natuurlijke materialen zijn aangelegd.
- *Pakket b:* De stuw wordt zodanig beheerd dat er geen overlast is voor derden.
- *Pakket b:* Het pakket kan voor maximaal één stuw per 100 m waterloop worden afgesloten.
- *Pakket b:* De stuw heeft een stuwende werking van minimaal 30 centimeter.
- *Pakket b:* De stuw is zodanig ingesteld dat overtollig water wordt vastgehouden en kan infiltreren of gedoseerd wordt afgevoerd via een knijpvoorziening.

Pakketvarianten
36a Beheer peilgestuurde drainage
36b Beheer conserveringsstuw

38 Water bergen

Introductie
Met dit beheerpakket worden graslanden zodanig beheerd dat ze geschikt zijn voor waterberging. Door beperkingen op bemesting en op chemische onkruidbestrijding blijft de waterkwaliteit goed na onderlopen van het perceel.
Dit beheerpakket past binnen de categorieën Water en Klimaat.

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Geen gebruik van chemische onkruidbestrijding op min 90 % van de oppervlakte [7].
- Watergang heeft (via natuurlijke of kunstmatige voorziening) vrij toegang, na onderlopen wordt er schoongemaakt [16].
- Het gewas wordt jaarlijks minimaal 1 keer gemaaid en afgevoerd [17].
- Minimaal 4 verschillende indicatorsoorten uit lijst b ten behoeve van specifiek doel zijn in transect aanwezig in de periode 1 april tot 1 oktober [19a].

Aanvullende beheervoorschriften

- Het perceel mag niet worden bemest, gescheurd, gefreesd en/of heringezaaid.
- Het maaisel wordt binnen een week na maaien afgevoerd.
- Chemische onkruidbestrijding is niet toegestaan, m.u.v. voor pleksgewijze bestrijding van haarden van probleemonkruiden zoals akkerdistel, ridderzuring, jacobskruiskruid en brandnetel met een rugspuit (driftvrij) en pas ná overleg met het collectief.
- Onderhoud van waterlopen vindt plaats in de periode van 1 september tot 1 november. Bagger niet op het perceel deponeren en maaisel moet worden afgevoerd.
- De stuw of andersoortige inrichting is zodanig ingesteld dat overtollig water wordt vastgehouden en kan infiltreren en/of gedoseerd wordt afgevoerd.
- Dit beheerpakket kan afgesloten worden in met Provincie en Waterschap overeengekomen gebieden binnen de categorieën Water en Klimaat.

Adviezen

- Dit pakket kan optreden als ecologische val voor de modderkruiper. Wanneer deze soort aanwezig is houd dan een langere einddatum aan voor het water bergen.

Pakketvarianten
38a Water bergen op grasland

Meldingen
Uitgevoerd beheer (oppervlakte is na onderlopen schoongemaakt) binnen 14 kalenderdagen na het schoonmaken melden bij RVO.nl.

39 Bodemverbetering op grasland en bouwland

Introductie
Dit pakket richt zich op verbetering van de bodem van grasland en bouwland door het opbrengen van organische mest, bodemverbeteraars of met plantenresten. De structuur, chemische samenstelling en bodemleven hebben hier baat bij en dit ondersteunt de productiefunctie. Doordat er organische stof wordt toegevoegd aan het perceel, houdt de bodem meer koolstof vast en verbetert de infiltratiecapaciteit van de bodem én kan de bodem het vocht beter vasthouden. Dit pakket past binnen de categorieën Water en Klimaat.
De twee pakketten op grasland onderscheiden zich door het feit dat variant a zich beperkt tot bemesten met ruige stalmest op grasland, daar horen de indicatorsoorten bij. Op variant d mogen naast ruige mest ook andere vaste meststoffen of bodemverbeteraars worden opgebracht, vanwege de ruimere mogelijkheden is de vergoeding voor d een stuk lager.
Onderscheid tussen de twee varianten op bouwland: in variant b worden plantresten en bodemverbeteraars op gebracht waarvoor geen wettelijke verplichting bestaat om onder te werken. In variant c worden ze wel binnen 2 weken ondergewerkt en daar wordt een vergoeding voor gegeven.

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- *Pakket a*: Minimaal 4 verschillende indicatorsoorten uit lijst b ten behoeve van specifiek doel zijn in transect aanwezig in de periode 1 april tot 1 oktober [19a].
- *Pakket a en d:* Het gewas wordt jaarlijks minimaal 1 keer gemaaid en afgevoerd [17].
- *Pakket a, b en d*: Vaste mest is opgebracht (vaste mest: dierlijke meststoffen die niet verpompbaar zijn; besluit meststoffen 1Ai; Bijlage i uit Uitvoeringsregeling Meststoffenwet (Tabel I) rund (10,13), paard (25), schaap (56)), dan wel met bodemverbeteraars gericht op bodembiologie uit lijst a [6].
- *Pakket c*: Plantresten (a), lijst conform 6 (b) en/of andere bodemverbeteraars (c) al dan niet opgebracht, zijn ondergewerkt binnen 2 weken na aanbrengen [30].

Aanvullende beheervoorschriften

- Volg de wettelijke uitrijperioden.
- Dit pakket kan alleen worden afgesloten binnen de Categorieën Water en Klimaat.
- Volg de lijsten* van toegestane meststoffen en bodemverbeteraars zoals opgenomen in bijlage 4 bij de SVNL
- *Pakket a*: Bemesting is alleen toegestaan met vaste strorijke mest.
- *Pakket a*: De vaste mest wordt in één keer opgebracht.
- *Pakket a:* Op de oppervlakte wordt ten minste 10 en maximaal 20 ton vaste mest per hectare uitgereden.
- *Pakket b:* Vaste mest en bodemverbeteraars met dierlijke meststoffen worden direct ondergewerkt (dit is een wettelijke verplichting).
- *Pakket c:* Plantenresten worden in één keer opgebracht en binnen twee weken na aanbrengen ondergewerkt.
- *Pakket c:* Enkel bodemverbeteraars zonder dierlijke meststoffen vallen onder dit pakket (bv compost, stro, e.a.)
- *Pakket d:* Vaste mest of bodemverbeteraars voor grasland worden in één keer opgebracht.

Adviezen

- Bodemverbeteraars met dierlijke meststoffen passen niet in variant c, deze moeten verplicht direct na opbrengen worden ondergewerkt volgens de meststoffenwet (kan wel via variant b).
- Plantresten en bodemverbeteraars worden zo veel mogelijk van regionale plantenresten gemaakt. Bijvoorbeeld slootmaaisel of bermmaaisel.
- Bokashi wordt momenteel vooral in pilots en experimenten gebruikt. Daarom nog niet duidelijk of die in dit pakket kan worden gebruikt.
- Deze pakketvarianten kunnen met verschillende eco-activiteiten cumuleren.

Pakketvarianten

39a Bodemverbetering grasland met enkel ruige stalmest
39b Bodemverbetering bouwland met vaste mest of bodemverbeteraars
39c Bodemverbetering bouwland met gewasresten, incl. stro & groenbemesters en onderwerken
39d Bodemverbetering op grasland met vaste mest of bodemverbeteraars

Meldingen

Pakket a, b en d: Uitgevoerd beheer m.b.t. tot uitrijden ruige stalmest of bodemverbeteraars binnen 14 kalenderdagen na uitrijden melden bij RVO.nl.
Pakket c: Uitgevoerd beheer m.b.t. onderwerken gewasresten, bodemverbeteraars binnen 14 kalenderdagen na onderwerken melden bij RVO.nl.

40 Vogelgraan

Introductie
In dit beheerpakket wordt graanteelt aangepast aan vogels in het gebied. Dat betekent dan er dunner wordt gezaaid en dat grondbewerking en gebruik van chemie wordt beperkt. Een combinatie met stoppel zorgt vervolgens voor dekking gedurende het hele jaar. Het gewas wordt wel geoogst.

Vogelgraan (Foto Waadrane.nl)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- *Pakket a*: Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 15 december uit graan (geen mais) of gezaaide kruiden of gewasrest graanstoppel (geen mais), of een combinatie van deze [9].
- *Pakket b*: Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 15 juli uit graan (geen maïs), gezaaide kruiden, of een combinatie van deze [9].

Aanvullende beheervoorschriften

- Inzaaihoeveelheid van maximaal 190 zaden per m^2, oftewel 76 kg/ha.
- Inzaai op regels met een afstand van minimaal 19 cm.
- Niet-kerende grondbewerking is van toepassing.
- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het Protocol gebruik herbiciden open akkerland bij agrarisch natuurbeheer. Bewust gebruik van herbiciden is toegestaan in dit pakket, zodat er graan geoogst kan worden en het past binnen een gangbaar bouwplan.
- Mechanische onkruidbestrijding is niet toegestaan na inzaaien.
- Gebruik van insecticiden is niet toegestaan.
- Gebruik van sleepslang bij het uitrijden van drijfmest is niet toegestaan.
- Beheereenheid mag niet worden beweid.
- Grondbewerking na de oogst van graan: Oplichten van de grond (om waterbergend vermogen te vergroten) is toegestaan, dusdanig dat de stoppel in stand blijft.
- *Pakket a*: de graanstoppel blijft tot 15 maart in jaar x+1 staan.
- *Pakket b*: voorschrift voor de teelt in jaar x-1:
    - Voorafgaand aan dit pakket wordt pakket 14, Stoppelland of variant a van Vogelgraan afgesloten; en
    - Na de oogst is geen kerende grondbewerking uitgevoerd; en
    - Na de oogst is geen herbicide ingezet.
- Begin- /einddatum van pakketvarianten:
    - *Pakket a*: Na de oogst blijft de stoppel tot 15 maart van het jaar erna in stand.

- *Pakket a*: Kan meerdere jaren achtereen op één perceel liggen.
- *Pakket b*: In het laatste jaar mag na 1 september een kerende grondbewerking worden uitgevoerd.

Adviezen

- Om onkruidproblemen te voorkomen helpt het om het beheerpakket te rouleren, zodat de grond goed bewerkt kan worden. Let er wel op dat het klopt met SCAN-ICT en het contract met de deelnemer.

Pakketvarianten

40a Vogelgraan met stoppel
40b Vogelgraan

41 Ontwikkeling kruidenrijk grasland

Introductie
Dit pakket is bedoeld voor percelen waar je (extensief) kruidenrijk grasland wilt ontwikkelen, maar die nu nog zeer soortenarm zijn. Deze percelen worden bijvoorbeeld gedomineerd door witbol of bestaan nog geheel uit Engels raaigras. Verschralen van de bodem bevordert de kruidenrijkdom, dat wil zeggen dat er niet wordt bemest, er geen bagger wordt opgebracht en het maaisel wordt afgevoerd. Ook door beweiding achterwege te laten, voorkom je bemesting van het perceel en zorg je voor een snellere verschraling van het perceel. Vroeg maaien is van belang om het dominantiestadium van witbol te doorbreken, dan wel om zoveel mogelijk voedingsstoffen af te voeren. Omdat de eerste snede in het broedseizoen is, zal er naar nesten gezocht moeten worden.

Witbol domineert hier de vegetatie, terugdringen door tweede helft mei te maaien (foto https://www.ecopedia.be/planten/gestreepte-witbol)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Er wordt aantoonbaar gezocht naar nesten. Gevonden nesten zijn geregistreerd (bijv op stalkaart of via geo informatie) [5].
- Geen gebruik van chemische onkruidbestrijding op min 90 % van de oppervlakte [7].
- Het gewas wordt jaarlijks minimaal 1 keer gemaaid en afgevoerd [17].
- Minimaal 2 verschillende indicatorsoorten uit lijst b ten behoeve van specifiek doel zijn in transect aanwezig in de periode 1 april tot 1 oktober [19a].
- *Pakket a* (verschralen productief grasland): Gevonden nesten en/of kuikens worden beschermd en gevrijwaard van alle landbouwkundige bewerkingen, via een rustperiode van 1 april tot 27 april [5].
- *Pakket b* (doorbreken Witbol dominantie): Gevonden nesten en/of kuikens worden beschermd en gevrijwaard van alle landbouwkundige bewerkingen, via een rustperiode van 1 april tot 22 mei [5].

- *Pakket c* (kuikenveld bij verschralen productief grasland): Gevonden nesten en/of kuikens worden beschermd en gevrijwaard van alle landbouwkundige bewerkingen, via een rustperiode (vanaf 1 april) tot 15 juni [5].
- *Pakket d* (kuikenveld bij doorbreken Witbol dominantie): Gevonden nesten en/of kuikens worden beschermd en gevrijwaard van alle landbouwkundige bewerkingen, via een rustperiode (vanaf 1 april) tot 15 juni [5].

Aanvullende beheervoorschriften

- Het beheer begint met *pakket a of b*: rust en nesten registreren.
- Als er nesten en kuikens worden gevonden, worden deze beschermd door die delen van het grasland niet te maaien. Deze delen – kuikenvelden met rust – kunnen worden omgezet in *pakket c of d*.
- De beheereenheid wordt niet bemest en er wordt geen bagger opgebracht.
- De beheereenheid wordt jaarlijks minimaal drie keer gemaaid en afgevoerd. De eerste maaibeurt gebeurt zo vroeg mogelijk, om een te zwaar gewas en een eventuele dominantie van witbol te voorkomen, de laatste maaibeurt is in september/oktober.
- Als er een kruidenrijk deel aanwezig is (bijvoorbeeld in de randen), dan blijft minimaal 10% van het kruidenrijke deel per maaibeurt staan. Per maaibeurt kan dat rouleren.
- (Na)beweiding is mogelijk vanaf 1 augustus.
- Het gewas moet kort de winter in.
- Het grasland mag niet worden gescheurd, gefreesd of ingezaaid.
- Klepelen is niet toegestaan.

Adviezen

- Het ontwikkelen van kruidenrijk grasland vergt maatwerk. Belangrijk is om de uitgangssituatie goed te beoordelen en een meerjarig beheerplan op te stellen. Denk aan afwisseling met pakket extensief beweiden.
- Bij nabeweiding de veedichtheid afstemmen met het collectief.
- Als er geen vogels broeden of kuikens aanwezig zijn, wordt alleen *pakket a en b* gebruikt.

Pakketvarianten

41a Verschralen voedselrijk grasland
41b Doorbreken Witbol dominantie
41c Verschralen voedselrijk grasland plus aansluitend kuikenveld
41d Doorbreken Witbol dominantie plus aansluitend kuikenveld

42 Legselbeheer op bouwland en uitgesteld zaaien

Introductie
Dit pakket helpt boeren bij de bescherming van nesten en kuikens op bouwland. Het gaat dus vaak om maïsland, maar niet uitsluitend. Doordat bekend is waar nesten en kuikens aanwezig zijn, kunnen werkzaamheden daarop worden afgestemd.

Contact met veldmedewerkers en/of vrijwilligers is erg belangrijk. Zij brengen de nesten en kuikens in kaart, waarbij zoveel mogelijk vanaf de rand van het perceel gemonitord wordet. Nesten worden geregistreerd, het liefst digitaal. Nesten worden beschermd tegen verstoring via verplaatsen, nestbeschermers of via uitstellen van zaaien van het gewas.

Kievit op bouwland met uitgesteld zaaien, fragment (foto https://boerin.files.wordpress.com/2016/05/bewegingscamera-bij-kievitsnest-1.jpg)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Er wordt aantoonbaar gezocht naar nesten. Gevonden nesten en/of kuikens zijn geregistreerd (bijvoorbeeld op stalkaart of via geo informatie) en worden beschermd en gevrijwaard van alle landbouwkundige bewerkingen of beschermd via het plaatsen van nestbeschermers. Voor specifieke soorten kan nestgelegenheid worden geplaatst [5].
- *Pakket b t/m d:* Gevonden nesten en/of kuikens worden beschermd en gevrijwaard van alle landbouwkundige bewerkingen via een rustperiode van datum x tot datum y waarbij de vrijwaring tenminste 14 kalenderdagen duurt (zie pakketvarianten) [5].

Aanvullende beheervoorschriften

- *Pakket a:* De beheereenheid wordt tijdens het broedseizoen één of meerdere malen gecontroleerd op aanwezige legsels. Monitoring van nesten en kuikens zoveel mogelijk zonder betreding van het veld uitvoeren (bijvoorbeeld vanaf de rand van het perceel of met drones).
- Nesten moeten worden geregistreerd en je moet ook aan kunnen tonen dat er naar nesten gezocht is, ook als er geen nesten zijn. Het liefst zien we dat nesten digitaal worden geregistreerd (Boerenlandvogelmonitor, BFVW, Avimap), met een registratie die up-to-date is. Registeren kan eventueel via stalkaarten.
- Legselbeheer op bouwland en een rustperiode op bouwland heeft alleen zin als er aangrenzend opgroeihabitat voor kuikens aanwezig is. Daarom moet er ook gezorgd worden voor opgroeihabitat, zoals kruidenrijke akkerranden of direct aangrenzend weidevogelgrasland.

Adviezen

- Vooral percelen waar de groenbemester niet te vol uit de winter komt zijn geschikt.
- Op zand en löss moet (o.a.) na de teelt van maïs een vanggewas gezaaid worden en daarom moet maïs op tijd geoogst kunnen worden. Om die reden is bij dit pakket een vroegrijpend maisgewas gewenst.

Pakketvarianten

42a Legselbeheer op bouwland
42b Rustperiode op bouwland van 15 maart tot 15 mei
42c Rustperiode op bouwland van 15 maart tot 22 mei
42d Rustperiode op bouwland van 15 maart tot 1 juni

43 Bloemenblok

Introductie
Bloemenblokken bieden voedsel, veiligheid en voortplantingshabitat. Vogels vinden er veilige broedgelegenheid en voedsel voor kuikens. Patrijzenkuikens en jongen van andere boerenlandvogels eten in de eerste twee weken van hun leven voornamelijk insecten. Dit eiwitrijke voedsel is essentieel voor de groei van kuikens. Daarnaast is er volop zaad te vinden in de herfst en winter én bladgroen aan het einde van de winter als de zaden op raken. Bovendien biedt de begroeiing dekking tegen predatoren en slechte weersomstandigheden. Naast patrijzen zijn er nog vele andere vogelsoorten die van een bloemenblok kunnen profiteren. Ook vlinders, bijen en hommels profiteren van het grote aanbod van bloemen.

Bloemenblok in de zomer (foto https://www.brabantslandschap.nl/ontdek-de-natuur/fotogalerij/fotos-nieuwsberichten/akkervogelbeheer-werpt-vruchten-af/)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 15 augustus uit ingezaaide kruiden of kruiden in combinatie met granen [9].

Aanvullende beheervoorschriften

- Een bloemenblok ligt meerdere jaren op één plek.
- Een bloemenblok is minimaal 0,5 ha groot en 20 m breed.
- Bij aanleg in het voorjaar start de voorbereiding in maart-april met een vals zaaibed, om latere onkruidproblemen te voorkomen. Aanleg in het najaar is ook een optie.
- Het blok wordt ingezaaid met een speciaal samengesteld mengsel, zie informatie uit het Partridge project.
- Er wordt gezaaid in een lage zaaidichtheid (7 kg/ha).

- Elk jaar wordt de helft van ieder bloemenblok ondergewerkt en opnieuw ingezaaid. In het tweede jaar de eerste helft, in het derde jaar de andere helft en in het vierde jaar weer de eerste helft. Hierdoor ontstaat er de nodige variatie in begroeiing. Let op dat er bij het halveren van het bloemenblok geen smalle stroken ontstaan. Voor 1 juni staat er zo weer een gewas.
- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het Protocol gebruik herbiciden open akkerland bij agrarisch natuurbeheer.
- Bemesting van het bloemenblok is niet toegestaan.

Adviezen

- Het pakket kan cumuleren met pakket 55 *Beperkt gebruik onkruidbestrijdingsmiddelen*.

Pakketvarianten

43a Bloemenblok

44 Keverbank

Introductie
Een keverbank is een verhoogde strook akkerland begroeid met ruige grassen en kruiden met een smalle strook kale grond. De verhoogde strook ligt een halve meter hoger dan de omliggende grond en is drie meter breed. Door de verhoogde ligging is een keverbank warmer en droger dan het omringende akkerland, waardoor insecten, zoals loopkevers, zich er thuis voelen. Insecten kunnen er ook overwinteren.

Voor akkervogels (zoals de patrijs) biedt een keverbank warmte, dekking, insecten als voedsel voor kuikens en een veilige plek om te nestelen. Keverbanken bieden de patrijs en andere akkervogels (o.a. veldleeuwerik en gele kwikstaart) in de lente en zomer voedsel, schuilplaatsen en nestgelegenheid. In de herfst en winter vinden ze er dekking.

Keverbanken zijn ook nuttig voor natuurlijke plaagbestrijding. In de lente trekken loopkevers en spinnen vanuit de keverbank het naastgelegen gewas in en vreten daar grote aantallen bladluizen, slakken en andere plagen.

Keverbank (foto https://anbbrabant.nl/2020/12/21/oproep-aan-boeren-om-keverbanken-aan-te-leggen/)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Geen gebruik van chemische onkruidbestrijding op min 90 % van de oppervlakte. [7].

- Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 15 augustus uit ingezaaide kruiden en braak (spontane opkomst en inzaai) [9].

Aanvullende beheervoorschriften

- Een keverbank wordt aangelegd midden in het perceel, minstens 6m vanaf de perceelsrand om geen predatoren te lokken. Zie voor werkwijze: Partridge project
- De vegetatie op het verhoogde deel is meerjarig.
- In het eerste jaar na het zaaien wordt de keverbank één of twee keer gemaaid (op 10 cm hoogte) en het maaisel wordt afgevoerd.
- De strook met groene braak parallel aan het opgehoogde deel wordt zoveel mogelijk kaal gehouden door deze strook in het groeiseizoen maximaal 2 keer te cultivateren/eggen.
- Mechanische bestrijding van plaagonkruiden is gedurende het gehele jaar pleksgewijs toegestaan.

Adviezen

- Omdat een keverbank op zichzelf een smal element is, wordt deze bij voorkeur gecombineerd met een andere maatregel, zoals een bloemenblok of een meerjarige akkerrand.

Pakketvarianten

44a Keverbank

45 Kievitstrook

Introductie
Een kievitstrook is een speciale kruidenrijke akkerrand of -strook die kievitskuikens, maar ook andere akker- en weidevogels dekking en voedsel biedt. Het is een strook akkerland op een perceel waar veel kuikens rondlopen en waar de bewerking zo lang uitgesteld wordt dat er geen gewas (meestal maïs) meer gezaaid wordt. In plaats daarvan wordt een strook met rust gelaten en komt er een spontane vegetatie op. Deze braakliggende stroken kunnen ook midden op het perceel liggen. Een mooie vervolgstap is om deze strook in het najaar in te zaaien met een kruidenrijk akkermengsel.

Kievitstrook (foto https://www.rtvfocuszwolle.nl/glb-pilot-over-kievit-succesvol-afgerond/amp/)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 15 maart tot 15 juli uit braak – spontane opkomst [9].

Aanvullende beheervoorschriften

- Een kievitstrook bestaat uit een strook van minimaal 6 meter.
- De strook wordt van 15 maart tot 15 juli niet bewerkt.
- Dit pakket kan het beste gecombineerd worden met pakket 42 (*Legselbeheer op bouwland*), het wordt dan als strook in of rand langs het perceel gelegd. Het mag niet overlappen.

Adviezen

- De rand bestaat bij begin rustperiode uit kaal gemaakte grond waar een spontane vegetatie kan opkomen. Indien er bij aanvang van de pakketperiode al een vrij zware begroeiing aanwezig is, kan deze worden ondergewerkt.
- Dit pakket is vooral geschikt voor gebieden waar nog niet zo lang aan boerenlandvogelbeheer gedaan wordt en waar nog maar kort door kieviten en andere boerenlandvogels wordt gebroed.

- Na het opgroeien van de kuikens (maar niet voor 15 juli) kan de rand worden ingezaaid met een kruiden- of graskruiden mengsel, zodat er in het volgende jaar een kruidenrijke rand aanwezig is.
- Het pakket kan cumuleren met pakket 55 (Beperkt gebruik onkruidbestrijdingsmiddelen).

Pakketvarianten

45a Kievitstrook

46 Verbrede bufferstrook

Introductie
Een verbrede bufferstrook is een akkerrand langs open water. Het is een aanvulling op de verplichte bufferstrook vanuit het 7e NAP. Op bufferstroken wordt geen gewas geteeld. Ze zijn ingezaaid met een mengsel van grassen en kruiden. Ze worden niet bemest en niet bespoten. Vanwege de geringere bodemverstoring en de grotere bufferwerking boeken brede, meerjarige akkerranden meer resultaat voor de waterkwaliteit dan smalle, eenjarige randen.

Bufferstrook (foto https://agrarischwaterbeheer.nl/system/files/documenten/boek/droge_en_natte_bufferstroken.pdf)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 15 augustus uit gras, ingezaaide kruiden, eiwitgewassen (luzerne, rode klaver), braak - spontane opkomst of een combinatie van deze [9].
- Geen gebruik van chemische onkruidbestrijding op min 90 % van de oppervlakte [7].

Aanvullende beheervoorschriften

- Verbrede bufferstroken liggen langs de verplichte bufferzones.
- Bij maaiwerkzaamheden wordt het maaisel binnen een maand afgevoerd, tenzij in het beheerplan gegronde redenen zijn aangevoerd om dit niet te doen.
- Bemesting van de beheereenheid en chemische bestrijdingsmiddelen zijn niet toegestaan.

Adviezen

- Als de rand een minimale breedte moet hebben, kan dat in SCAN-ICT worden aangegeven.
- Verbrede bufferzones zijn bij voorkeur meerjarig, het gebruikte zaadmengsel past bij de regio en het doel van de rand en wordt in overleg met het collectief gekozen. Mengsels met inheemse, autochtone soorten hebben sterke voorkeur, vanwege de meerwaarde voor biodiversiteit, maar voor de bufferwerking is een grazige vegetatie ook passend.

Pakketvarianten
46a Verbrede bufferstrook

.

47 Infiltratiegreppel in bufferstrook

Introductie

De aanleg van een infiltratiegreppel in een bufferstrook zorgt er voor dat water dat van een perceel (bouwland of grasland) spoelt niet de sloot in stroomt, maar via de infiltratiegreppel de grond in zakt. Dit voorkomt afspoeling van water, grond, nutriënten en bestrijdingsmiddelen.

De greppel wordt in overleg met het waterschap aangelegd. Het beheer kan gecombineerd worden met een bufferstrook langs bouwland of grasland. Afhankelijk van het type rand en/of het aangrenzende grondgebruik is ligt de greppel op een bouwlandbuffer of een graslandbuffer.

Dit pakket moet gecombineerd worden met een bufferstrook of verbrede bufferstrook.

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Jaarlijks aanleggen van een greppel met minimale breedte 15 cm en minimale diepte 30 cm ten behoeve van infiltratie. Is aanwezig van 1 juni tot 15 augustus [37].

Aanvullende beheervoorschriften

- De infiltratiesleuf wordt parallel aan de sloot aangelegd op een afstand van minimaal 2 m vanaf de insteek.
- De infiltratiegreppel dient zodanig aangelegd en onderhouden te worden dat de greppel een bovenbreedte heeft van minimaal 15 cm en een diepte van 30 tot50 cm.
- Vrijkomende grond dient richting het perceel gespoten te worden, van de sloot/watergang af.
- De aanleg en het onderhoud van de greppel moet zodanig gebeuren dat de greppel niet in directe verbinding komt met het oppervlaktewatersysteem.
- Dit pakket kan afgesloten worden binnen de categorieën Water en Klimaat.

Pakketvarianten

47a Infiltratiegreppel in bufferstrook

48 Vanggewas na uien en aardappels

Aardappels en uien verliezen veel stikstof (N). Door een vanggewas na de teelt te zaaien wordt voorkomen dat stikstof uitspoelt naar grond en oppervlaktewater. Dit pakket kan alleen worden afgesloten wanneer er geen wettelijke verplichting is voor het zaaien van een vanggewas. Het is dus niet inzetbaar in regio 1 (zand/löss).

Beheer

Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 januari tot 31 maart uit een vanggewas of rustgewas [9].

Aanvullende beheervoorschriften

- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het 'Protocol gebruik herbiciden open akkerland'.
- Dit pakket kan na teelt van aardappels en uien of andere gewassen met relatief veel N verlies.
- Volg de lijst met vastgestelde vanggewassen (gegevens RVO).
- Het vanggewas wordt na de hoofdteelt gezaaid, het moet tot het volgende voorjaar blijven staan.
- Dit pakket kan afgesloten worden binnen de categorie Water.

Pakketvarianten

48a Vanggewas na uien en aardappels

50 Vogelvriendelijke eiwitgewassen

Introductie
Eiwitgewassen hebben meerwaarde voor akkervogels. Eiwitgewassen die pas gemaaid zijn, hebben een grote aantrekkingskracht op veldleeuweriken. Bij een regulier maairegime is de rustperiode te kort voor veldleeuweriken om de jongen groot te brengen, waardoor reguliere teelt een ecologische val is. Door een aangepast maairegime aan te houden, zijn deze eiwitgewassen wel geschikt als broedhabitat voor veldleeuweriken en kwartelkoning. Om te broeden wordt de eerste maaibeurt in luzerne uitgesteld tot minimaal 1 juni. In juni-juli wordt een periode van minimaal 7 weken rust aangehouden tussen de eerste en tweede maaibeurt in. Voor percelen waar ook kwartelkoningen gedurende de rui blijven, wordt 10 weken rust aangehouden tussen de eerste en de tweede maaibeurt.

Een aantal eiwitgewassen zijn vanwege de structuur en het feit dat ze tot bloei komen aantrekkelijk voor akkervogels, zeker in combinatie met akkerranden en andere permanente akkerhabitats. In dit beheerpakket is daarom de teelt van veldbonen en erwten opgenomen. De data waartussen het gewas aanwezig moet zijn, zijn afgestemd op de teelt van deze gewassen.

Gefaseerd gemaaide luzerne (foto: https://inagro.be/nieuws/gefaseerd-maaibeheer-van-luzerne-ondersteunt-bijen-het-landbouwlandschap)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- *Pakket a en b*: Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 15 augustus uit Luzerne [9].
- *Pakket c*: Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 15 juli uit erwten of winterveldbonen [9].
- *Pakket d: :* Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 15 augustus uit zomerveldbonen [9].

Aanvullende beheervoorschriften

- Chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het 'Protocol gebruik herbiciden open akkerland' bij agrarisch natuurbeheer.

- *Pakket a*: Voor broedhabitat ná de eerste snede wordt minimaal 7 weken rust tot de tweede maaibeurt gehouden.
- *Pakket a en b*: De periode dat luzerne er staat is het minimum, dit biedt gelegenheid voor inzaaien en om eventueel na het laatste jaar het gewas te vernieuwen.
- *Pakket a en b*: Er wordt voor het maaien gecontroleerd op nesten of aanwezigheid van ruiende kwartelkoningen.
- *Pakket a en b*: Maairegime: eerste maaibeurt na 1 juni, tweede maaibeurt na de rustperiode.
- *Pakket a en b*: Direct na de eerste snede eventueel bemesten met vaste mest.
- *Pakket b*: Ná de eerste snede minimaal 10 weken rust tot de tweede maaibeurt voor een lange broedperiode én ruihabitat (kwartelkoning).

Pakketvarianten

50a Luzerne met aangepast maairegime (broedhabitat): 7 weken rust in periode 1 juni-31 augustus

50b Luzerne met aangepast maairegime (broed- en ruihabitat): 10 weken rust in periode 1 juni-31 augustus

50c Vogelvriendelijke teelt eiwitgewas (vroeg)

50d Vogelvriendelijke teelt eiwitgewas (laat)

51 Predatierasters

Introductie
Predatierasters om grondpredatoren te weren moeten worden onderhouden: gras onder het raster wegmaaien en het raster controleren op draden en spanning. Rasters staan veelal om een aantal beheereenheden met weidevogelmaatregelen geplaatst, maar ook rasters om individuele nesten, zoals van de wulp zijn effectieve maatregelen in specifieke gebieden. De vergoeding voor het pakket betreft het plaatsen, onderhouden en weer verwijderen van het raster. Het is belangrijk je goed te laten informeren over het type raster, de plaatsing en het onderhoud zodat het past bij het mozaïek en de doelsoorten. Het (onderhoud van het) raster mag de rust op het perceel niet verstoren.

Vosssenraster, collectief Water, Land en Dijken (foto https://waterlandendijken.nl/houden-vossenrasters-de-vossen-tegen/)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding) [activiteitnummer]

- Er zijn afweermaatregelen tegen predatoren (lijst a van predatoren) van 15 maart tot 22 juni [38].

Aanvullende beheervoorschriften

- Predatierasters moeten gedurende het weidevogelseizoen worden onderhouden. Er is een wekelijkse controle van het raster; spanning meten en vegetatievrij maken (bij voorkeur met elektrische motorzeisen, geven minder herrie dan motorzeisen. Onderhoud is gebieds- en soortspecifiek.
- Houd de draad vrij van ondergroei, zowel voor gebiedsrasters als voor nestrasters.
- Meet de spanning van de draden van gebiedsrasters en repareer eventuele spanningslekken. Ten minste wekelijks de spanning controleren en voor voorkeur meerdere keren in de week.

- Het pakket mag overlappen met een ander ANLb-pakket, zowel op agrarische grond (grasland of bouwland) als landschapselementen (sloten, natuurvriendelijke oever), let hierbij wel op de praktische uitvoerbaarheid van het gesloten houden van het stroomcircuit en het voorkomen van stroomlekken.
- Overlap met ANLb is niet verplicht. Het collectief bepaalt de geschikte plek. Let wel op de referentielaag en bedrijfspercelen die onder het beheer liggen.

Pakketvarianten

51a Rasters tegen grondpredatoren

54 Hoog waterpeil veenweide

Introductie
Hoog waterpeil op veenweide helpt veenoxidatie af te remmen. Het meest effectief is wanneer het hele polderpeil hoger wordt gezet volgens peilbesluit. In situaties waar dat (nog) niet kan, is het nuttig om in individuele sloten het peil hoger te zetten via dit beheerpakket.

Toe te passen in categorieën klimaat en water, maar ook toepasbaar in het weidevogelbeheer.

Hoog waterpeil in sloot remt de grasgroei in aangrenzend perceel, en in veengebieden remt het de veenoxidatie (foto https://www.slimmevogels.net/kennisnest/alle-items/weidevogels/13/beheer-waterpeil/27)

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Waterpeil is x cm hoger dan aangegeven polderpeil. x cm boven zomer- danwel winterpeil (volgens vergunning) [18] (zie pakketvarianten).

Aanvullende beheervoorschriften

- Er wordt een vergunning aangevraagd bij het Waterschap om het peil hoger te zetten in sloten. Opbrengstderving in het aangrenzende perceel wordt vergoed o.b.v. de periode en het peilverschil.
- De oevers moeten stevig zijn (geen steile kanten, geen zwarte kanten en geen vertrapping).
- Opzetten van het waterpeil leidt niet tot de inlaat van extra water met een slechte waterkwaliteit (zout en/ of nutriënten).
- Het oppervlaktewaterpeil naast de beheereenheid bereikt ná de verhoging een peil t.o.v. het (gemiddelde) maaiveld van 20 of 30 centimeter op veengrond.

- Dit pakket kan alleen in veenweidegebieden worden afgesloten.
- In te zetten binnen Categorie Water, Categorie Klimaat of Open Grasland.

Adviezen

- Voor de bepaling van de door de peilverhoging beïnvloede oppervlakte (= de oppervlakte waarop de beheervergoeding betrekking heeft, de oppervlakte die dus ingetekend moet worden in SCAN-GIS) wordt de volgende methode geadviseerd: vanuit de watergang waarin het peil is opgezet wordt aan weerszijden op de oever vanaf de waterlijn 25 meter het land in een effect verwacht. De lengte van de watergang x 25 meter op de ene oever, plus lengte watergang x 25 meter op de andere oever = de beïnvloede oppervlakte.
- Om vertrapping van de oevers te voorkomen is het aan te raden om een mobiele drinkbak voor het vee te plaatsen.

Pakketvarianten

54a Hoogwaterpeil veenweide, 30 cm boven zomerpeil
54b Hoogwaterpeil veenweide, 40 cm boven zomerpeil

55 Beperkt gebruik van onkruidbestrijdingsmiddelen

Introductie
Beperkt gebruik van onkruidbestrijdingsmiddelen biedt ruimte voor groei van spontane plantensoorten in graslanden en akkers. In het ANLb past het daardoor in beheerpakketten die streven naar kruidenrijkdom. Buiten bufferzones is dit bovenwettelijk. Het kan als pluspakket op een aantal beheerpakketten worden afgesloten; zie cumulatietabel.

Beheer
Beheereisen (beheeractiviteiten in Koppeltabel = basis voor de vergoeding [activiteitnummer])

- Geen gebruik van chemische onkruidbestrijding op min 90 % van de oppervlakte [7].

Aanvullende beheervoorschriften

- Op maximaal 10% van de beheereenheid (rand of perceel) mag chemische onkruidbestrijding worden ingezet.
- Het voorschrift geldt gedurende het hele kalenderjaar.
- Dit pakket kan als pluspakket worden ingezet, in combinatie met ANLb of eco-regeling maatregelen maar alleen als het gebruik van chemie niet al vanwege wetgeving verboden is of al verplicht in het pakket zit.

Pakketvarianten
55a Beperking chemische onkruidbestrijding op grasland
55b Beperking chemische onkruidbestrijding op bouwland

Bijlage 1. GVE tabel

Soort	Leeftijd/categorie	Coëfficient
Runderen	jonger dan zes maanden	0,4
	van zes maanden tot en met twee jaar	0,6
	ouder dan twee jaar	1,0
Paardachtigen	jonger dan zes maanden	0,4
	ouder dan zes maanden	1,0
Schapen, geiten en alpaca's		0,15
Varkens	fokzeugen >50 kg	0,5
	andere varkens	0,3
Pluimvee	leghennen	0,014
	ander pluimvee	0,03

Bron: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R2290&from=EN

- In de Europese uitvoeringsverordening (dd. 21 december 2021) staat een tabel met GVE normen. Deze is hetzelfde als de GVE norm tabel uit 2016
- Eind 2019 is door provincies als aanvulling op de GVE tabel in de Europese uitvoeringsverordening de volgende normen zijn vastgesteld: Veulen: 0,4 GVE en Alpaca: 0,15 GVE
- In de uitvoeringsregeling GLB 2023 (dd. 10 november 2022, Nr 29696-n1 in de Staatscourant) wordt in artikel 30 naar GVE normen verwezen die betrekking hebben op regelingen voor zeldzame huisdierrassen, deze zijn níet van toepassing op het ANLb.